

Een blik op de Vlaamse Rand 2019

Toelichtingsnota

AGENTSCHAP
BINNENLANDS
BESTUUR

Vlaamse
overheid

Een blik op de Vlaamse Rand 2019

Toelichtingsnota

Een blik op de Vlaamse Rand 2019
Toelichtingsnota

Samenstelling

Agentschap Binnenlands Bestuur
m.m.v. Statistiek Vlaanderen

Eindredactie

Jef Smulders

Cover

Stephanie Van Opstal
Afbeelding opgemaakt met Datawrapper

Contact

rand@vlaanderen.be

Website

www.vlaamserand.be

Verantwoordelijke uitgever

Jeroen Windey
Administrateur-generaal
Agentschap Binnenlands Bestuur
Havenlaan 88, bus 70
1000 Brussel

Datum

September 2019

Depotnummer

D/2019/3241/249

INHOUDSTAFEL

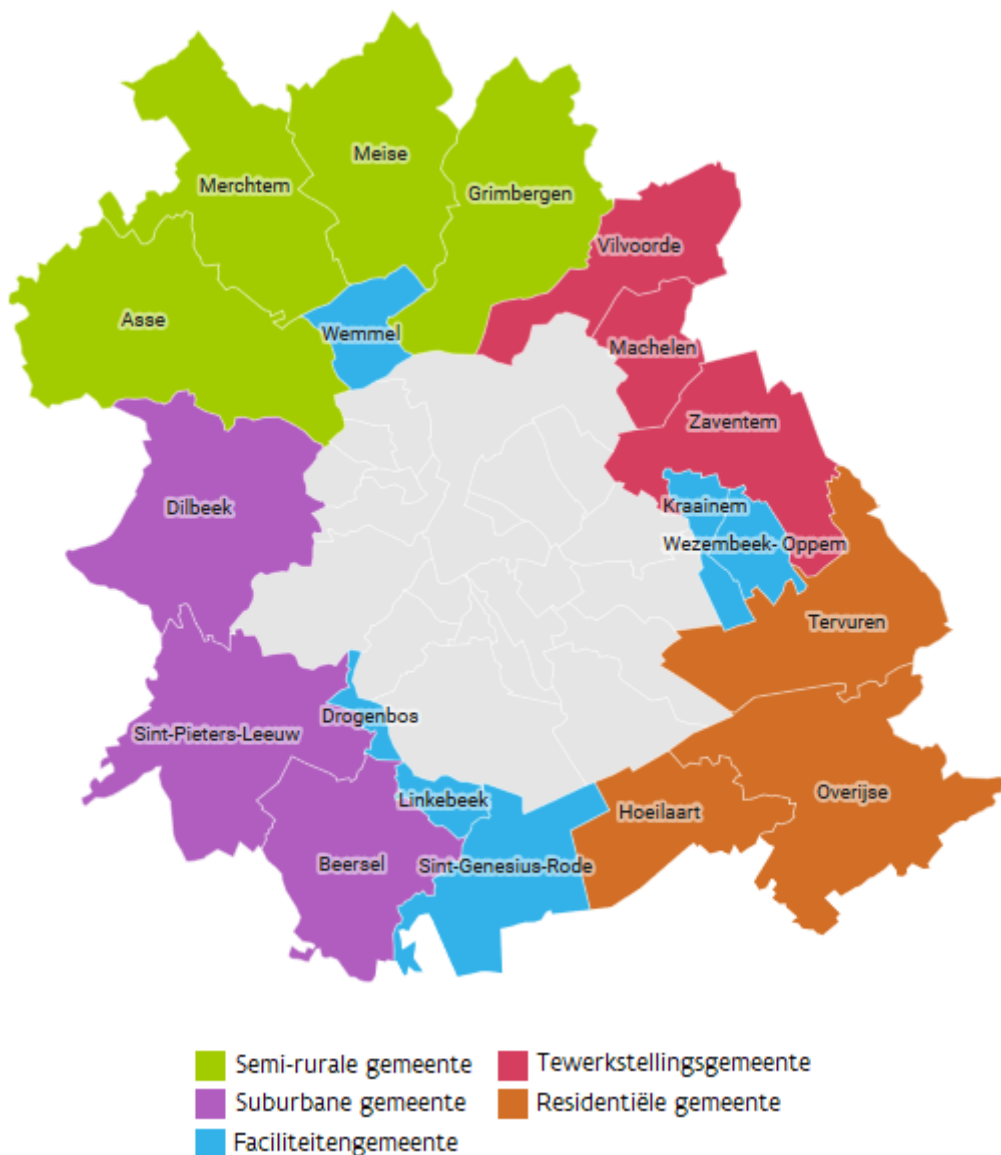
INHOUDSTAFEL.....	1
SITUERING.....	2
1 DEMOGRAFIE.....	4
2 ECONOMIE.....	10
3 ARBEIDSMARKT.....	16
4 ARMOEDE.....	20
5 ONDERWIJS EN VORMING.....	23
6 CULTUUR.....	27
7 GEZONDHEID EN ZORG.....	28
8 RUIMTEGEBRUIK EN WONEN.....	32
9 MOBILITEIT.....	35
10 CRIMINALITEIT.....	39
11 BESTUURSKRACHT.....	41
KERNGETALLEN PER GEMEENTE.....	45

SITUERING

De Vlaamse overheid bakent de Vlaamse Rand af als de groep van negentien gemeenten die grenzen aan het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest of aan een van de gemeenten met taalfaciliteiten (kortweg faciliteitengemeenten) die grenzen aan het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (Figuur 0.1). Het hele gebied beslaat 3,6% van de oppervlakte van het Vlaamse Gewest.

De zes faciliteitengemeenten zijn Drogenbos, Kraainem, Linkebeek, Sint-Genesius-Rode, Wemmel en Wezembeek-Oppem. De dertien gemeenten zonder taalfaciliteiten zijn Asse, Beersel, Dilbeek, Grimbergen, Hoeilaart, Machelen, Meise, Merchtem, Overijse, Sint-Pieters-Leeuw, Tervuren, Vilvoorde en Zaventem. Op één na liggen alle gemeenten van de Vlaamse Rand in het bestuurlijke arrondissement Halle-Vilvoorde. Uitzondering is Tervuren, dat tot het bestuurlijke arrondissement Leuven behoort.

Figuur 0.1: De Vlaamse Rand met indeling van de gemeenten volgens vermelde clusters.

Afbeelding opgemaakt met Datawrapper.

Eerder groepeerde Janssens de gemeenten van de Vlaamse Rand in vijf clusters (Figuur 0.1).¹ Naast de cluster van faciliteitengemeenten onderscheidde hij vier groepen op basis van het socio-economisch profiel van de gemeenten:

- Teverkstellingsgemeenten aan de noordoostelijke rand van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest: Vilvoorde, Machelen en Zaventem;
- Residentiële gemeenten aan de zuidoostelijke rand: Tervuren, Overijse en Hoeilaart;
- Suburbane gemeenten aan de zuidwestelijke rand: Beersel, Sint-Pieters-Leeuw en Dilbeek;
- Semi-rurale gemeenten aan de noordwestelijke rand: Asse, Merchtem, Meise en Grimbergen.

Het Agentschap Binnenlands Bestuur publiceert het Cijferboek Vlaamse Rand 2019 en voorliggende toelichtingsnota, met medewerking van Statistiek Vlaanderen. In het vervolg van deze nota komen achtereenvolgens volgende thema's aan bod: demografie, economie, arbeidsmarkt, armoede, onderwijs en vorming, cultuur, gezondheid en zorg, ruimtegebruik en wonen, mobiliteit, criminaliteit en bestuurskracht. De tijdreeksen geven, indien mogelijk, een overzicht van de ontwikkelingen tussen 2008 en 2018.

Deze toelichtingsnota is opgemaakt op basis van de cijfers die beschikbaar waren in juni 2019. De meest recente cijfers zijn terug te vinden via de website van Statistiek Vlaanderen.² Je kan daarnaast ook aan de slag met de cijfers die te vinden zijn op de website van de Gemeente- en stadsmonitor.³

---

¹ R. Janssens (2014). *Taal en identiteit in de Rand. Een analyse van de taalsituatie in de Rand rond Brussel op basis van de BRIO-Taalbarometer*, Brussel: VUBPRESS.

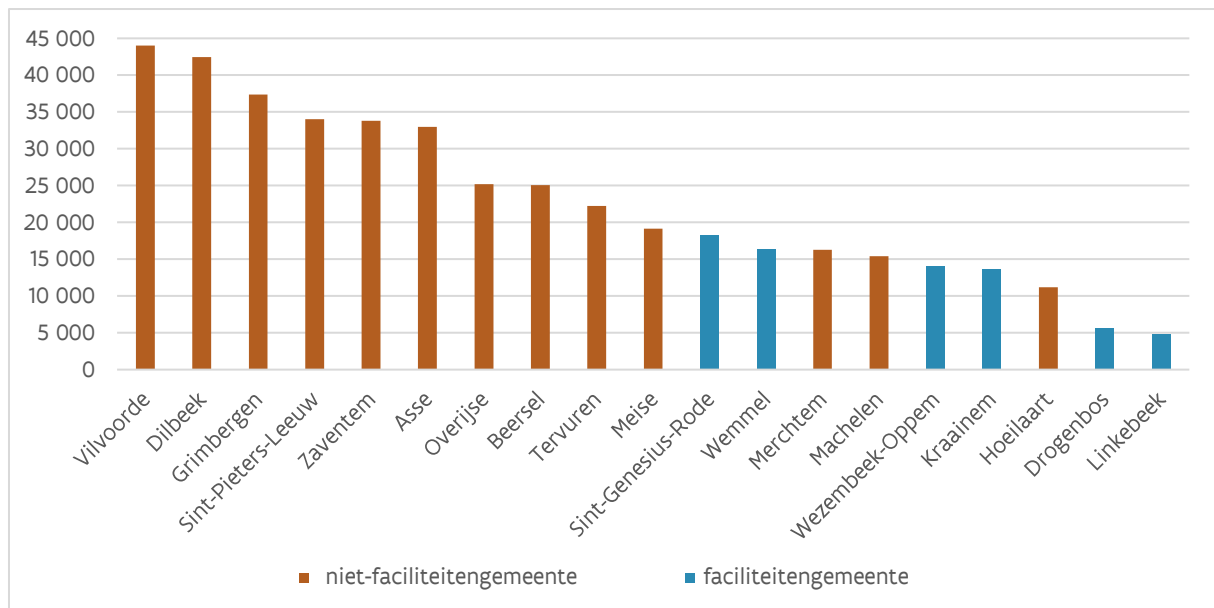
² Zie <https://www.statistiekvlaanderen.be>.

³ Zie <https://gemeente-en-stadsmonitor.vlaanderen.be>.

1 DEMOGRAFIE

In 2018 telt de Vlaamse Rand 431.852 inwoners. Dat is 6,6% van het **inwonersaantal** van het Vlaamse Gewest en 37,9% van het inwonersaantal van de provincie Vlaams-Brabant. Daarvan wonen 72.713 inwoners (16,8%) in een faciliteitengemeente en 359.139 (83,2%) in een niet-faciliteitengemeente. De gemeenten met het grootste aantal inwoners zijn Vilvoorde (44.015 inwoners), Dilbeek (42.434 inwoners) en Grimbergen (37.355 inwoners). Linkebeek (4.760 inwoners) en Drogenbos (5.599 inwoners) zijn de kleinste gemeenten op vlak van inwonersaantal (Figuur 1.1).

Figuur 1.1: Bevolking in de Vlaamse Rand, per gemeente, in 2018, in aantal inwoners.

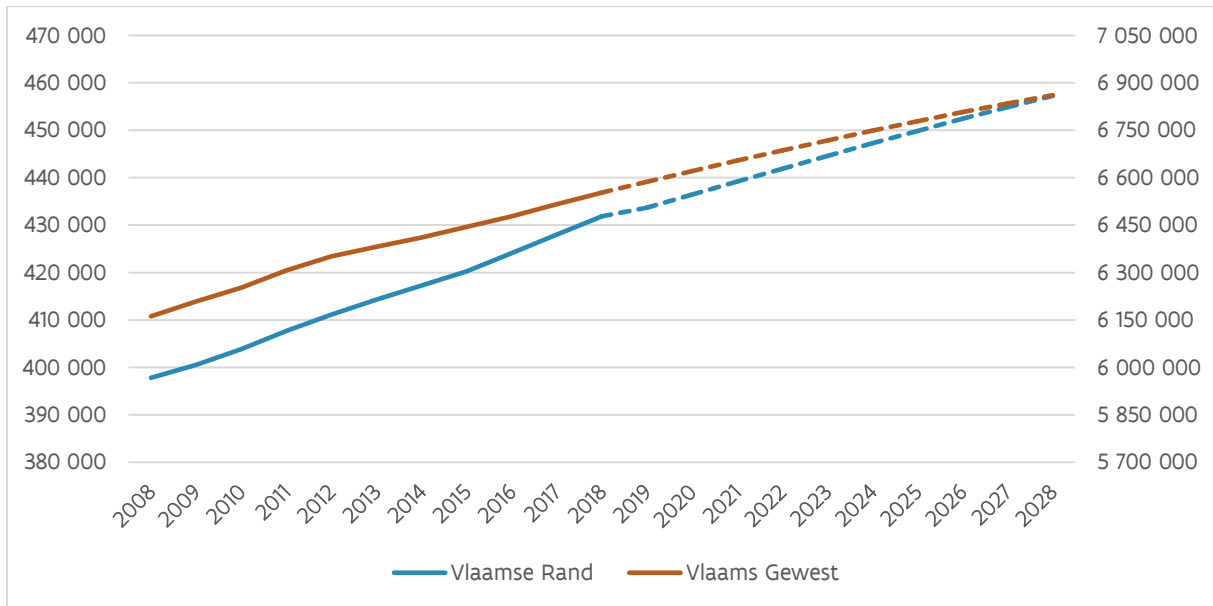
Bron: Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen

Tussen 2008 en 2018 is de bevolking in de Vlaamse Rand toegenomen met 34.050 inwoners. In relatieve cijfers is dat een **bevolkingsgroei** van 8,6% (Figuur 1.2). Dat is een sterkere stijging dan in het gehele Vlaamse Gewest, waar de bevolking in deze periode is toegenomen met 6,4%. In de Vlaamse Rand is de bevolkingsgroei het meest uitgesproken in de drie tewerkstellingsgemeenten, met name Machelen (19,0%), Zaventem (14,6%) en Vilvoorde (14,2%), evenals in Drogenbos (14,4%). Hoewel we in geen enkele gemeente van de Vlaamse Rand een daling van de bevolking vaststellen, is de bevolkingsgroei eerder beperkt in Linkebeek (0,8%) en Sint-Genesius-Rode (1,5%).

Volgens de **bevolkingsprognose** zal de bevolkingsgroei in het komende decennium licht afnemen (Figuur 1.2). In de periode van 2018 tot 2028 voorspelt men in de Vlaamse Rand een toename van 5,9% van het aantal inwoners. De Vlaamse Rand zal zo in 2028 bij benadering 457.261 inwoners tellen. In het Vlaamse Gewest ligt de voorspelde toename tijdens dezelfde periode lager (+4,7%).

In 2018 bedraagt de **bevolkingsdichtheid** in de Vlaamse Rand 892 inwoners per km². Dat is ruim hoger dan in zowel het Vlaamse Gewest (481 inwoners per km²) als Vlaams-Brabant (537 inwoners per km²), maar beduidend lager dan in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (7.380 inwoners per km²). Ten opzichte van 2008 is de bevolkingsdichtheid in de Vlaamse Rand bovendien met 7,7% toegenomen, wat opnieuw hoger is dan in het Vlaamse Gewest (+5,6%) en Vlaams-Brabant (+6,8%). In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest nam de bevolkingsdichtheid echter nog meer toe in deze periode (+13,6%).

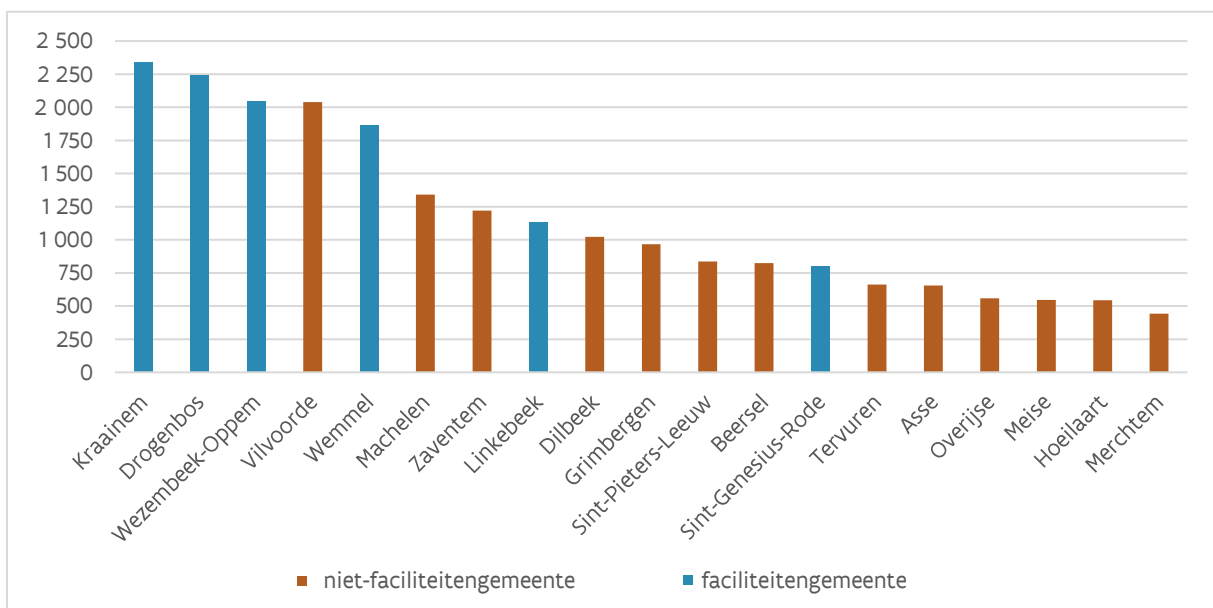
Figuur 1.2: Bevolkingsgroei in de Vlaamse Rand (linkse as) en het Vlaamse Gewest (rechtse as), van 2008 tot 2018 (werkelijke waarden) en van 2019 tot 2028 (prognose), in aantal inwoners.

Bron: Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen.

Hoewel de faciliteitengemeenten relatief lage inwonersaantallen hebben, behoren ze wel tot de dichtstbevolkte gemeenten van de Vlaamse Rand (Figuur 1.3). De bevolkingsdichtheid is het hoogst in Kraainem (2.343 inwoners per km²), Drogenbos (2.245 inwoners per km²) en Wezembeek-Oppem (2.043 inwoners per km²), evenals in Vilvoorde (2.040 inwoners per km²). De minst dichtbevolkte gemeenten zijn Merchtem, Hoeilaart, Meise en Overijse, met bevolkingsdichtheden van minder dan 600 inwoners per km². Met uitzondering van Overijse zijn dat ook telkens gemeenten met een eerder laag inwonersaantal.

Figuur 1.3: Bevolkingsdichtheid in de Vlaamse Rand, per gemeente, in 2018, in inwoners per km².

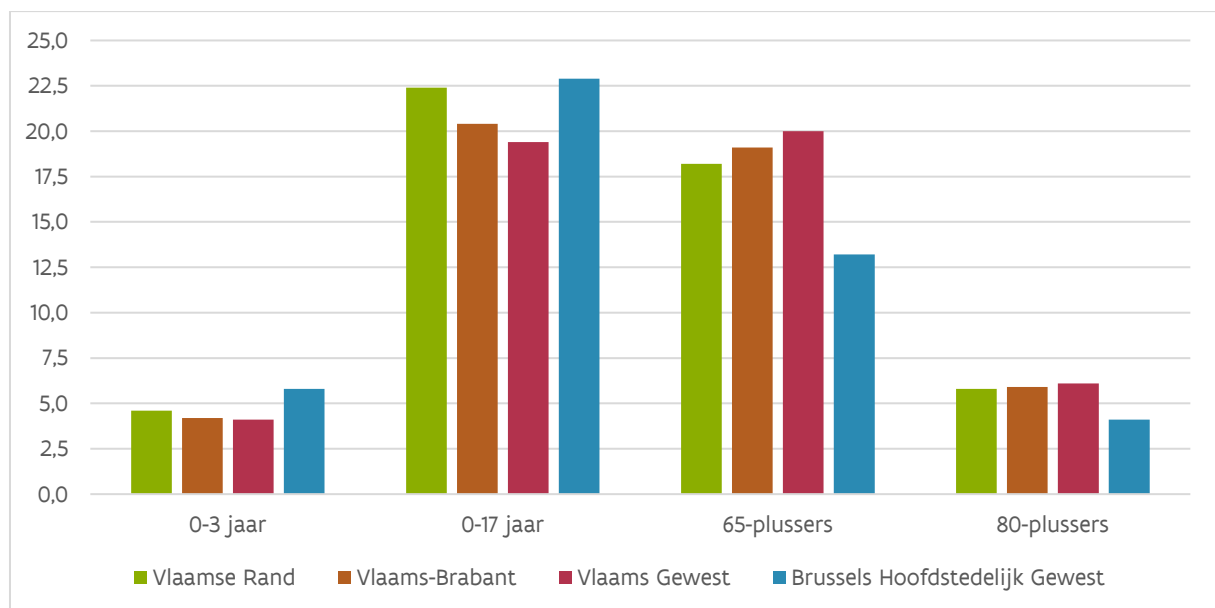
Bron: Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen.

In 2018 zijn er in de Vlaamse Rand 176.445 **private huishoudens**. Dat is een toename van 7,2% ten opzichte van 2008. Het aantal huishoudens is daarmee iets minder sterk gestegen dan het aantal inwoners. In Zaventem (11,9%), Merchtem (10,9%) en Drogenbos (10,9%) steeg het aantal huishoudens het sterkst. In Linkebeek (1,8%) en Sint-Genesius-Rode (2,1%) was de toename het kleinst. De toename van het aandeel huishoudens was in de Vlaamse Rand minder uitgesproken dan in Vlaams-Brabant (8,2%), het Vlaamse Gewest (8,3%) en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (7,9%).

Uit de indeling van de **bevolking op basis van leeftijd** blijkt dat de Vlaamse Rand een jonger bevolkingsprofiel heeft dan het Vlaamse Gewest (Figuur 1.4). In het Vlaamse Gewest is 19,4% van de inwoners jonger dan 18 jaar. In de Vlaamse Rand loopt dat op tot 22,4%. Dat wil zeggen dat bijna een kwart van de inwoners er minderjarig is. Tussen de gemeenten schommelt dat aandeel wel. Het laagste aandeel minderjarigen vinden we in de semi-rurale gemeenten Merchtem (19,4%) en Meise (19,8%), terwijl het aanzienlijk hoger is in tewerkstellingsgemeenten Machelen (25,6%) en Vilvoorde (25,4%). Ook het aandeel inwoners jonger dan 4 jaar ligt hoger in de Vlaamse Rand (4,6%) dan in het Vlaamse Gewest (4,1%). De Vlaamse Rand is bovendien minder sterk vergrijsd dan het Vlaamse Gewest. Met een aandeel van 18,2% 65-plussers telt de Vlaamse Rand relatief gezien minder ouderen dan het Vlaamse Gewest (20,0%). Ook hier schommelt het aandeel ouderen tussen de gemeenten onderling. In Dilbeek (20,6%) en Overijse (20,0%) tellen het grootste aandeel inwoners ouder dan 65 jaar. In Vilvoorde (14,3%) en Machelen (14,5%) daarentegen ligt dat aandeel opnieuw beduidend lager. Ook de oudste ouderen, de 80-plussers, zijn minder sterk vertegenwoordigd in de Vlaamse Rand (5,8%) dan in het Vlaamse Gewest (6,1%). De bevolking in de Vlaamse Rand heeft dus een jonger profiel dan de Vlaamse bevolking in haar geheel. De bevolking in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is evenwel nog jonger dan in de Vlaamse Rand. Dat uit zich vooreerst in een groter aandeel jongere inwoners: 22,9% van de inwoners is er jonger dan 18 jaar en 5,8% is jonger dan 4 jaar. Tegelijk is er ook een kleiner aandeel ouderen: slechts 13,2% van de inwoners is er ouder dan 65 jaar en maar 4,1% is ouder dan 80 jaar.

Figuur 1.4: Bevolkingsstructuur op basis van leeftijd, in 2018, in procenten (%).

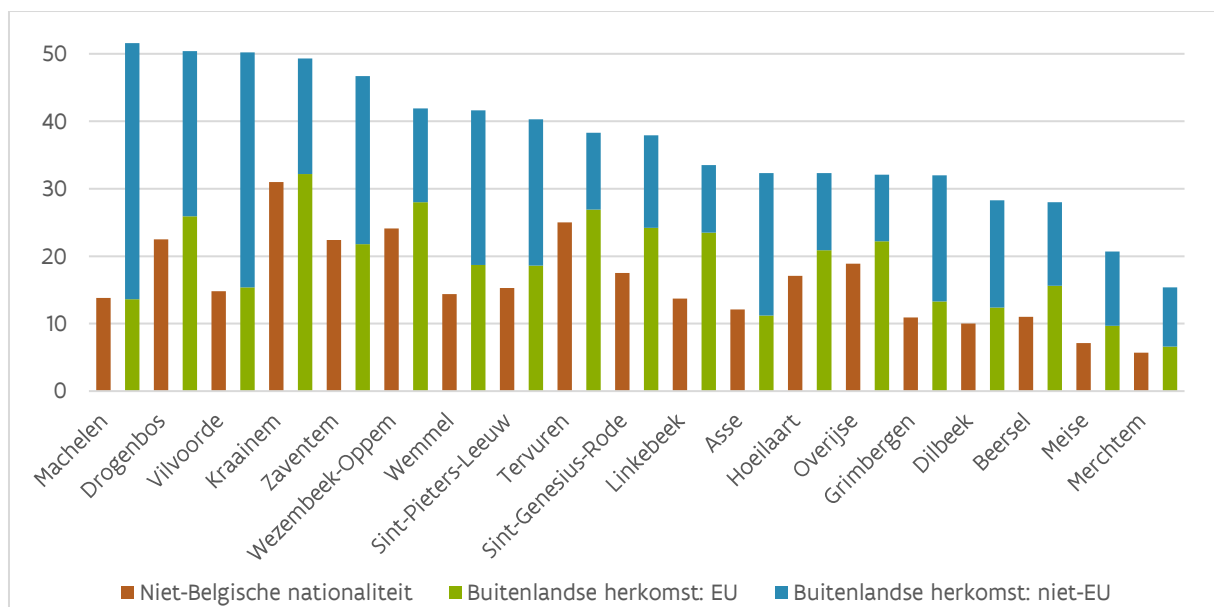
Bron: Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen.

De leeftijdsstructuur weerspiegelt zich in een aantal ratio's. Het grote aandeel minderjarigen uit zich in een hoge **groene druk**, dit is het aandeel 0-19-jarigen ten opzichte van het aandeel 20-59-jarigen. Deze ratio is in 2018 beduidend hoger in de Vlaamse Rand (48,6%) dan in het Vlaamse Gewest (41,4%) en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (43,9%). De vergrijzing speelt dan weer minder in de Vlaamse Rand. Dat uit zich in de **grijze druk**, dit is het aandeel 60-plussers ten opzichte van het aandeel 20-59-jarigen. Die ratio is lager in de Vlaamse Rand (47,1%) dan in het Vlaamse Gewest (50,6%), maar beduidend hoger dan in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (30,8%).

Ten opzichte van 2008 is zowel het aandeel minderjarigen als het aandeel ouderen in de bevolking in de Vlaamse Rand licht toegenomen. Dat uit zich in een toename van zowel de groene als de grijze druk in deze periode. Dat wil zeggen dat er relatief minder inwoners op beroepsactieve leeftijd beschikbaar zijn die de minderjarigen en de ouderen kunnen ondersteunen.

In 2018 hebben 66.100 inwoners van de Vlaamse Rand een **niet-Belgische nationaliteit**. Dat is 15,3% van de totale bevolking in de Vlaamse Rand. Dat aandeel is aanzienlijk hoger dan in het Vlaamse Gewest (8,7%), maar beduidend lager dan in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (34,8%). Tussen de gemeenten onderling zijn er bovendien grote verschillen (Figuur 1.5). In Kraainem heeft bijna een derde van de inwoners (31,0%) een niet-Belgische nationaliteit. In Tervuren gaat het om een kwart van de inwoners (25,0%). De semi-rurale gemeenten Merchtem (5,7%) en Meise (7,1%) bevinden zich aan het andere uiterste. Ten opzichte van 2008 is het aantal inwoners met een niet-Belgische nationaliteit in de Vlaamse Rand met 43,9% toegenomen. De sterkste stijging vond plaats in Asse, Drogenbos en Merchtem, waar hun aantal meer dan verdubbelde. Overijse daarentegen is de enige gemeente met een daling van het aantal inwoners met een niet-Belgische nationaliteit.

Figuur 1.5: Inwoners met niet-Belgische nationaliteit, in 2018, en inwoners van buitenlandse herkomst, in 2016, in de Vlaamse Rand, per gemeente, in procenten (%).

Bron: Statbel, Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid, bewerking Statistiek Vlaanderen.

Met betrekking tot **herkomst** stellen we vast dat 36,7% van de inwoners van de Vlaamse Rand in 2016 van buitenlandse herkomst is. Dat aandeel is beduidend hoger dan in het Vlaamse Gewest (20,5%) en de provincie Vlaams-Brabant (23,1%), maar beduidend lager dan in het Brusselse

Hoofdstedelijke Gewest (71,4%). Tussen de gemeenten van de Vlaamse Rand is er opnieuw een aanzienlijke variatie (Figuur 1.5). We vinden de laagste aandelen van inwoners met een buitenlandse herkomst opnieuw in Merchtem (15,4%) en Meise (20,7%), terwijl in Machelen (51,6%), Drogenbos (50,4%) en Vilvoorde (50,2%) meer dan de helft van de inwoners van buitenlandse herkomst is. Van alle inwoners in de Vlaamse Rand heeft 17,5% een EU-herkomst, terwijl 19,2% een niet-EU herkomst heeft.

Opgesplitst naar leeftijd zien we dat meer dan de helft (56,3%) van de 0-17-jarigen uit de Vlaamse Rand in 2016 van buitenlandse herkomst is. In Machelen en Vilvoorde lopen deze percentages zelfs op tot meer dan 70%. Dat is echter nog altijd lager dan in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (86,5%). In het Vlaamse Gewest is maar een derde (33,8%) van de jongeren van buitenlandse herkomst. Het aandeel 18-64-jarigen met een buitenlandse herkomst bedraagt in 2016 37,3% in de Vlaamse Rand, tegenover 73,7% in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en 20,9% in het Vlaamse Gewest. Het aandeel 65-plussers met een buitenlandse herkomst ligt een pak lager, zowel in de Vlaamse Rand (11,0%) als in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (33,8%) en het Vlaamse Gewest (6,0%).

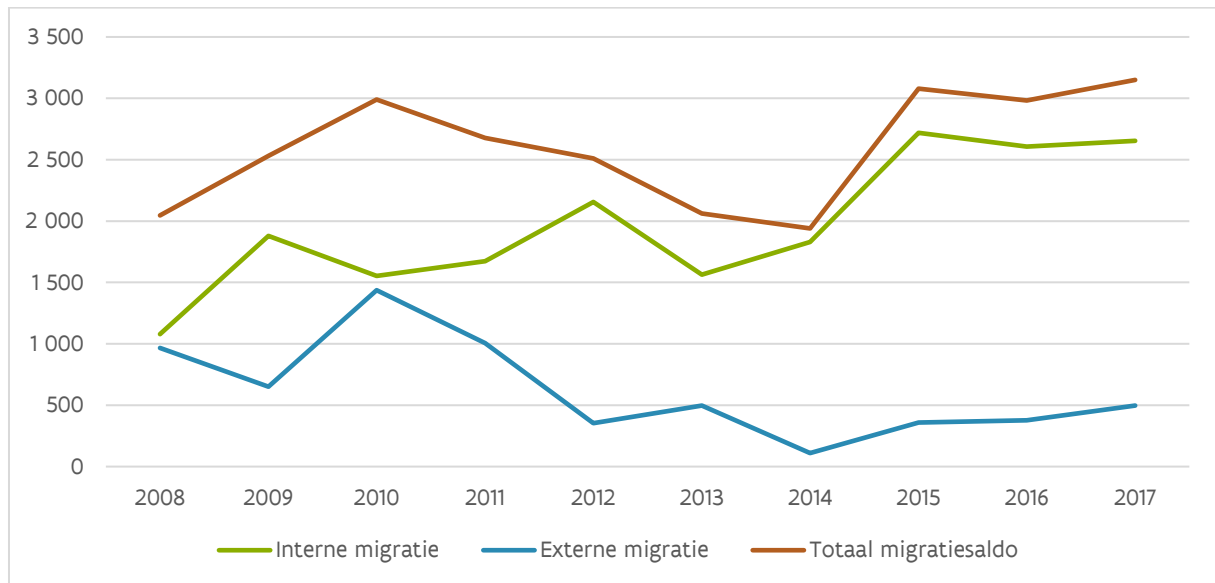
De **interne migratie**, dit zijn binnenlandse verhuisbewegingen, zorgt in 2017 voor een aangroei van de bevolking in de Vlaamse Rand met 2.654 inwoners. Dat is een toename van 6,2 personen per 1.000 inwoners. In alle gemeenten van de Vlaamse Rand is de interne migratie positief, zij het met grote onderlinge verschillen. Relatief bekeken is de aangroei door interne migratie het grootst in Tervuren, met een toename van 18 personen per 1.000 inwoners. De bevolking neemt ook sterk toe door interne migratie in Drogenbos (+17 personen per 1.000 inwoners), Overijse (+13 personen per 1.000 inwoners) en Machelen (+12 personen per 1.000 inwoners). In Asse, Beersel, Kraainem, Sint-Genesius-Rode en Vilvoorde is de aangroei door interne migratie eerder beperkt (<3 personen per 1.000 inwoners). In absolute cijfers kent de interne migratie een schommelend verloop, al gingen de cijfers tussen 2008 en 2015 geleidelijk in stijgende lijn. Sinds 2015 blijft de interne migratie op ongeveer hetzelfde peil van ongeveer 2.650 inwoners (Figuur 1.6).

De **externe migratie**, dit zijn internationale verhuisbewegingen, zorgt in 2017 voor een aangroei van de bevolking in de Vlaamse Rand met 496 inwoners. Dat is een toename van 1,2 personen per 1.000 inwoners. Ook hier zijn er opvallende verschillen tussen de gemeenten onderling. In zeven gemeenten is de externe migratie negatief. Dat betekent dat er meer inwoners vertrokken zijn naar het buitenland dan er personen uit het buitenland in die gemeenten zijn gaan wonen. Het negatieve externe migratiesaldo is het meest uitgesproken in Overijse en Wezembeek-Oppem (beide -6 personen per 1.000 inwoners). In de twaalf overige gemeenten is het saldo licht positief, met de grootste aangroei in Drogenbos en Wemmel (beide +7 personen per 1.000 inwoners). Het externe migratiesaldo schommelt eveneens doorheen de tijd in absolute cijfers, maar bevindt zich sinds 2012 steeds onder de grens van 500 inwoners (Figuur 1.6).

Het **totale migratiesaldo**, dat bestaat uit de som van de interne en externe migratie, geeft aan dat er in 2017 3.150 personen zijn bijgekomen in de Vlaamse Rand. Dat is een toename van 7,4 personen per 1.000 inwoners. In alle gemeenten van de Vlaamse Rand is het totale migratiesaldo in 2017 positief, met uitzondering van Wezembeek-Oppem (-2 personen per 1.000 inwoners). De hoogste saldi worden genoteerd in Drogenbos (+24 personen per 1.000 inwoners), Tervuren (+16 personen per 1.000 inwoners) en Machelen (+15 personen per 1.000 inwoners). In de overige gemeenten is het totale migratiesaldo kleiner dan 12 personen per 1.000 inwoners. In absolute cijfers nam het totale migratiesaldo sterk af tussen 2010 en 2014, wat voornamelijk een gevolg was van een daling van de externe migratie (Figuur 1.6). In 2015 is er opnieuw een sterke stijging van

het totale migratiesaldo. Dat is vooral het resultaat van een sterke toename van het interne migratiesaldo. Sindsdien schommelt het totale migratiesaldo rond 3.000 personen.

Figuur 1.6: Migratiesaldo in de Vlaamse Rand, van 2008 tot 2017, in aantal personen.

Bron: Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen.

2 ECONOMIE

De totale **bruto toegevoegde waarde** geproduceerd in de Vlaamse Rand wordt in 2017 geschat op 20,2 miljard euro. Daarin worden de bijdragen van alle actoren begrepen, zowel privaat als publiek. De Vlaamse Rand is daarmee goed voor 8,7% van de totale bruto toegevoegde waarde in het Vlaamse Gewest. Dat aandeel schommelt amper doorheen de tijd.

In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest ligt de bruto toegevoegde waarde in 2017 met 69,3 miljard euro aanzienlijk hoger. Dat is ruim drie keer zoveel als in de Vlaamse Rand (Figuur 2.1). Zowel het grootstedelijk gebied Antwerpen⁴ als de stad Antwerpen produceren met respectievelijk 35,3 en 26,9 miljard euro eveneens meer dan de Vlaamse Rand. De bruto toegevoegde waarde is daarentegen wel kleiner in het grootstedelijk gebied Gent⁵ (18,3 miljard euro). Bovendien is de Vlaamse Rand goed voor bijna de helft van de bruto toegevoegde waarde van de volledige provincie Vlaams-Brabant (42,0 miljard euro). Nochtans telt de Vlaamse Rand maar 19 gemeenten op een totaal van 65 in Vlaams-Brabant.

Figuur 2.1: Omvang van de bruto toegevoegde waarde in een aantal stedelijke gebieden, in 2017, in miljard euro.

Bron: Instituut voor de Nationale Rekeningen, bewerking Statistiek Vlaanderen.

Het merendeel van de bruto toegevoegde waarde in de Vlaamse Rand komt op naam van de niet-faciliteitengemeenten, goed voor 18,5 miljard euro in 2017. De faciliteitengemeenten produceren voor 1,8 miljard euro bruto toegevoegde waarde.

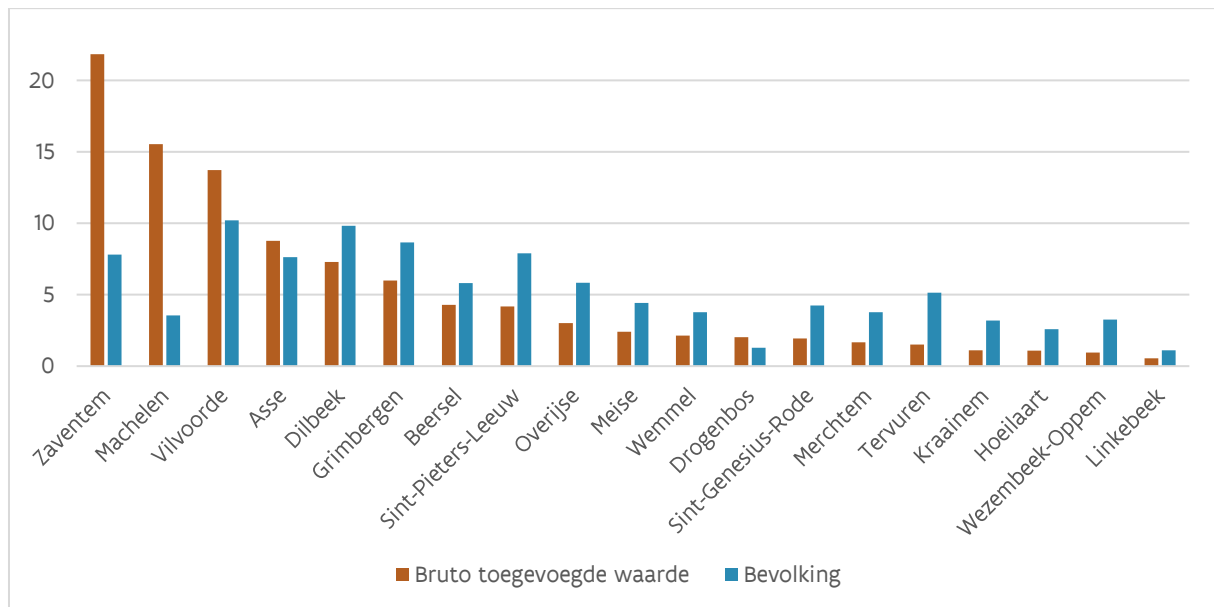
De productie van welvaart is bovendien vooral geconcentreerd in de tewerkstellingsgemeenten: Zaventem, Machelen en Vilvoorde. Deze drie gemeenten zijn samen, met een bruto toegevoegde waarde van 10,3 miljard euro, goed voor de helft van de bruto toegevoegde waarde in de Vlaamse Rand. De bevolking van deze gemeenten maakt nochtans maar 22% van de totale bevolking in de

⁴ Het grootstedelijk gebied Antwerpen bestaat uit Antwerpen en de omliggende gemeenten Aartselaar, Boechout, Borsbeek, Edegem, Hemiksem, Hove, Kontich, Lint, Mortsel, Niel, Schelle, Wijnegem, Wommelgem en Zwijndrecht.

⁵ Het grootstedelijk gebied Gent bestaat uit Gent en de omliggende gemeenten De Pinte, Destelbergen, Evergem, Melle, Merelbeke en Sint-Martens-Latem.

Vlaamse Rand uit. De bruto toegevoegde waarde zit sterk geconcentreerd in een beperkt aantal gemeenten, terwijl de bevolking meer verspreid is (Figuur 2.2). De facilititeitengemeenten en de residentiële gemeenten, in het bijzonder Hoeilaart en Tervuren, zijn minder grote economische polen.

Figuur 2.2: Spreiding van de bruto toegevoegde waarde en de bevolking in de Vlaamse Rand, per gemeente, in 2017, in procenten (%).

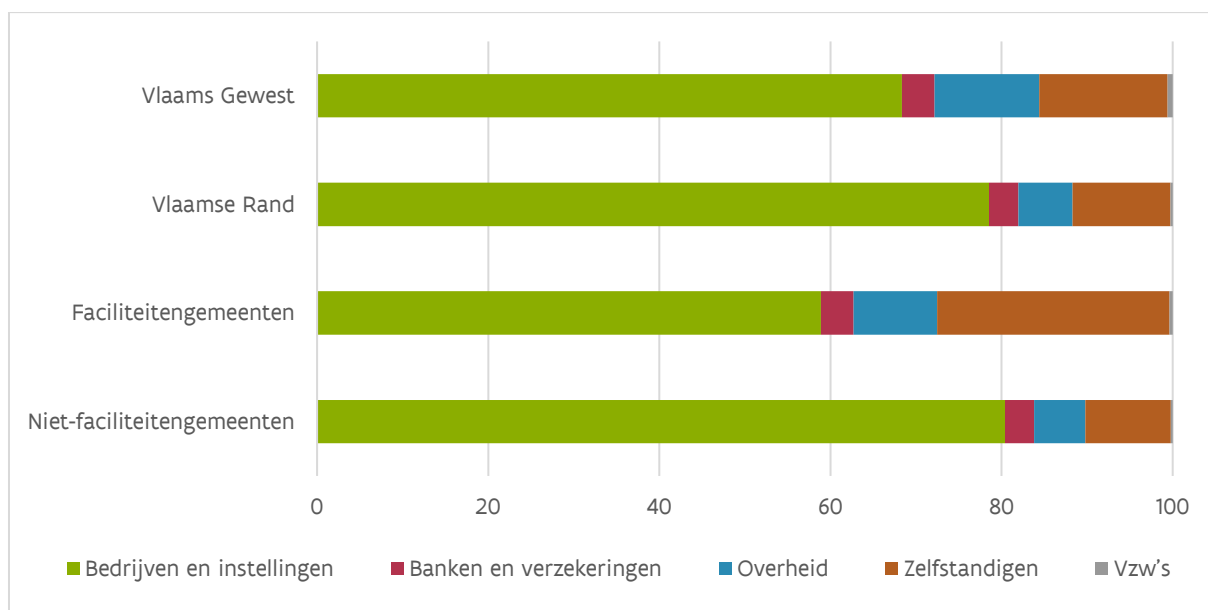

Bron: Instituut voor de Nationale Rekeningen, Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen.

Figuur 2.3 geeft weer welke **economische actoren** de bruto toegevoegde waarde voortbrengen. Het grootste deel van de bruto toegevoegde waarde in de Vlaamse Rand kan toegeschreven worden aan bedrijven en instellingen (78,5% in 2017). Op ruime afstand volgen de zelfstandigen (11,5%) en de overheid (6,3%). Banken en verzekeringen zijn nog minder belangrijk (3,4%), terwijl het aandeel van vzw's te verwaarlozen is (0,2%). Deze structuur van de bruto toegevoegde waarde in de Vlaamse Rand kan onder meer verklaard worden door het ontbreken van een belangrijk administratief centrum (zoals een provinciehoofdplaats) en de dominantie van grotere bedrijven met een omvangrijk werknemersbestand. Zoals eerder al opgemerkt, zijn de facilititeitengemeenten geen belangrijke speler in de economie van de Vlaamse Rand. Hun residentiële karakter vertaalt er zich door het relatief grote belang van zelfstandige activiteiten. Hoewel bedrijven en instellingen ook dominant zijn in het Vlaamse Gewest als geheel, is hun belang in de bruto toegevoegde waarde er beperkter (68,4%). Dat komt omdat er een grotere rol is weggelegd voor de overheid (12,2%) en de zelfstandigen (15,0%).

Naar gemeente is het belang van bedrijven en instellingen het grootst in de drie gemeenten met de grootste bruto toegevoegde waarde, namelijk Zaventem (91,8%), Machelen (91,0%) en Vilvoorde (81,3%). Ook in Drogenbos leveren bedrijven en instellingen een aanzienlijke bijdrage aan de bruto toegevoegde waarde (89,5%). Banken en verzekeringen zijn dan weer relatief belangrijk in Wemmel (8,0%). De overheid en de zelfstandige activiteit zijn opvallend belangrijk in Tervuren en Wezembeek-Oppem. In deze twee gemeenten zijn beide activiteiten samen goed voor bijna een derde van de bruto toegevoegde waardecreatie.

Figuur 2.3: Spreiding van de bruto toegevoegde waarde naar institutionele sector, in 2017, in procenten (%).

Bron: Instituut voor de Nationale Rekeningen, bewerking Statistiek Vlaanderen.

Dat de Vlaamse Rand een relatief sterke economische actor is, blijkt ook uit de **bruto toegevoegde waarde per inwoner**. In 2017 bedraagt die er 47.046 euro. Dat is merkbaar hoger dan in het totale Vlaamse Gewest (35.484 euro) of in Vlaams-Brabant (37.069 euro), maar opnieuw lager dan in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (58.022 euro). Er is ook opnieuw een opvallend verschil tussen de faciliteitengemeenten (24.237 euro) en de andere gemeenten van de Vlaamse Rand (51.671 euro), al zijn de verschillen tussen de individuele gemeenten nog sterker. Koplopers zijn de tewerkstellingsgemeenten: Machelen (205.780 euro), Zaventem (131.474 euro) en, op enige afstand, Vilvoorde (63.348 euro). Aan het andere uiterste bevinden zich Wezembeek-Oppem (13.696 euro) en Tervuren (13.764 euro). Dat heeft hoofdzakelijk te maken met de spreiding van de economische bedrijvigheid over de gemeenten, in die zin dat ze sterk geconcentreerd zit binnen enkele gemeenten. Voor een goed begrip: het gaat hier om de bruto toegevoegde waarde per inwoner die geproduceerd wordt op het grondgebied van een gemeente, ongeacht waar de productiefactoren arbeid en kapitaal vandaan komen. Er is dus niet noodzakelijk een verband tussen enerzijds de omvang van de bruto toegevoegde waarde van een gemeente en anderzijds de omvang van het inkomen van de inwoners. De tewerkstellingsgemeenten worden dan ook gekenmerkt door een relatief hoge inkomende pendel: er komen veel bezoldigde pendelaars werken in deze gemeenten, terwijl ze elders wonen (zie Hoofdstuk 3).

Om een beter zicht te krijgen op de omvang van de bruto toegevoegde waarde, kan deze waarde ontbonden worden in drie factoren: de arbeidsproductiviteit, de jobratio en het aandeel van de bevolking op beroepsactieve leeftijd. Het uitgangspunt hierbij is dat de bruto toegevoegde waarde per inwoner gelijk is aan de arbeidsproductiviteit maal de jobratio maal het aandeel van de bevolking op beroepsactieve leeftijd.

De **arbeidsproductiviteit** is de **bruto toegevoegde waarde per werkende**. Deze indicator geeft met andere woorden weer hoeveel bruto toegevoegde waarde er per werkende wordt geproduceerd binnen een bepaald gebied. In 2017 bedraagt de arbeidsproductiviteit in de Vlaamse Rand 98.751 euro. Dat is aanzienlijk hoger dan in het Vlaamse Gewest (83.889 euro) en nauwelijks lager dan in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (99.461 euro). Als we de arbeidsproductiviteit

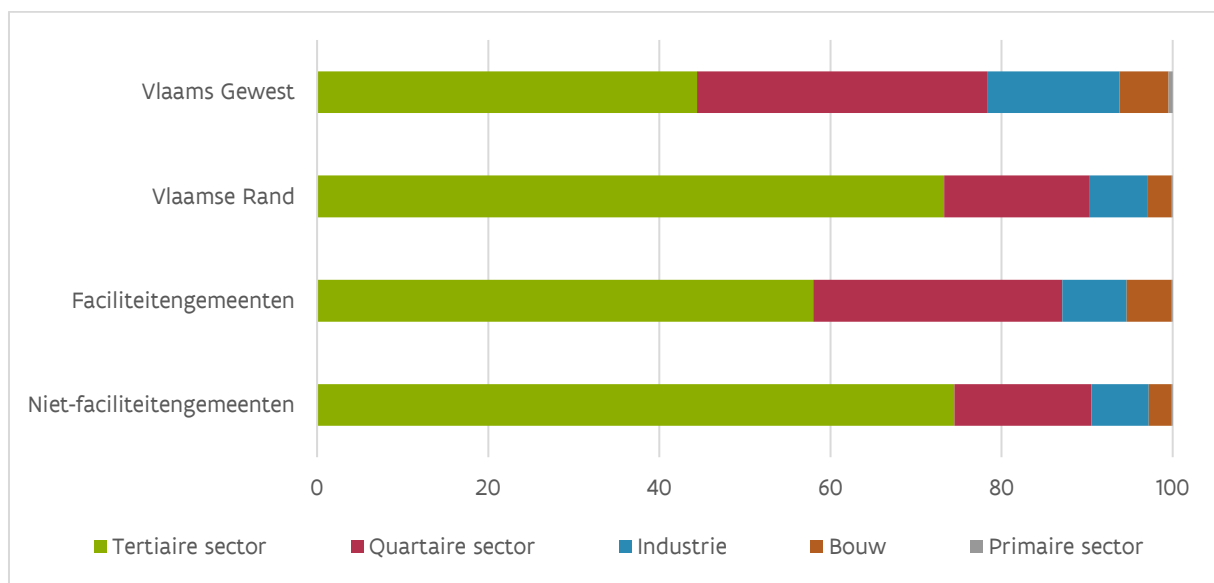
bekijken voor de individuele gemeenten van de Vlaamse Rand, dan zijn de uitschieters naar boven opnieuw Machelen (113.619 euro), Zaventem (107.656 euro) en Vilvoorde (103.062 euro), evenals Drogenbos (105.015 euro) en Asse (100.017 euro). Aan het andere uiterste bevinden zich Tervuren (70.625 euro) en Wezembeek-Oppem (71.824 euro).

De **jobratio** geeft het aantal jobs weer dat wordt uitgeoefend per 100 inwoners op beroepsactieve leeftijd (20-64 jaar). In 2016 kent de Vlaamse Rand een jobratio van 88,0%. Dat is beduidend hoger dan in het Vlaamse Gewest (76,0%). Dat betekent dat in de Vlaamse Rand relatief gezien meer jobs worden uitgeoefend in verhouding tot de omvang van de bevolking op beroepsactieve leeftijd. De jobratio in de Vlaamse Rand ligt wel lager dan in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (98,6%). Deze hoge waarde voor dat gewest valt grotendeels te verklaren door de vele pendelaars die een job uitoefenen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, maar elders wonen. Binnen de Vlaamse Rand is de jobratio erg hoog in Machelen (341%, ruim vier keer hoger dan in het Vlaamse Gewest) en Zaventem (219%, bijna drie keer hoger dan in het Vlaamse Gewest). Beide gemeenten voeren op dat vlak trouwens de top aan van alle Vlaamse gemeenten. Het contrast met Wezembeek-Oppem (35%), Tervuren (37%) en Kraainem (38%) is dan ook groot.

In de Vlaamse Rand is het aandeel van de **bevolking op beroepsactieve leeftijd** (20-64 jaar) in 2016 lager dan in het Vlaamse Gewest: terwijl in de Vlaamse Rand 57,0% van de bevolking op beroepsactieve leeftijd is, is dit in het totale Vlaamse Gewest met 58,6% licht hoger. Het speelt ongetwijfeld een rol dat de Vlaamse Rand een groter aandeel jongeren telt dan het hele Vlaamse Gewest (Figuur 1.4). Op dat vlak stellen we bovendien relatief weinig variatie vast tussen de afzonderlijke gemeenten van de Vlaamse Rand.

De economische ontwikkeling van een regio hangt ook nauw samen met de **bedrijfstakstructuur**. Daarmee wordt de samenstelling van het economische weefsel bedoeld, bestaande uit meer of minder groeisectoren, in al dan niet dynamische bedrijfstakken.

Figuur 2.4: Spreiding van de bezoldigde jobs naar hoofdsector, in 2017, in procenten (%).

Bron: Rijksdienst voor Sociale Zekerheid, bewerking Statistiek Vlaanderen.

In 2017 telt de Vlaamse Rand 170.582 bezoldigde jobs. Het overgrote deel hiervan, 73,3%, kan gesitueerd worden binnen de tertiaire of dienstensector (handel en marktdiensten) (Figuur 2.4).

Met 17,0% komt de quartaire sector (overheid en instellingen) op de tweede plaats. De overige hoofdsectoren nemen een minder prominente plaats in, met 6,7% voor de industrie, 2,9% voor de bouw en slechts 0,1% voor de primaire of agrarische sector (land- en bosbouw). Kanttekening hierbij is wel dat de primaire sector sowieso niet veel bezoldigde werknemers telt. De zelfstandige werkgelegenheid is hier naar verhouding belangrijker. Het verschil met het Vlaamse Gewest is groot: terwijl de quartaire sector over heel het Vlaamse Gewest goed is voor 33,9% van de bezoldigde jobs, bedraagt het aandeel van de tertiaire sector maar 44,4%. Ook het belang van zowel de industrie als de bouw is groter in Vlaanderen dan in de Vlaamse Rand, met respectievelijk 15,5% en 5,7%.

Ook zijn er verschillen tussen de gemeenten van de Vlaamse Rand. Terwijl de tertiaire sector goed is voor 74,5% van alle bezoldigde jobs in de niet-faciliteitengemeenten, is dat maar 58,0% in de faciliteitengemeenten. In die laatste groep van gemeenten is de quartaire sector relatief gezien belangrijker, met 29,1% tegenover 16,0% in de niet-faciliteitengemeenten. Ook de bouwsector is iets belangrijker in de faciliteitengemeenten (5,3%). Het belang van de tertiaire sector is het grootst in Machelen (91,9%) en Zaventem (86,5%). De laagste waarden stellen we vast in Wezembeek-Oppem (27,7%) en Tervuren (32,0%). In deze twee gemeenten in de quartaire sector, met respectievelijk 69,1% en 62,7%, van groter belang. Het relatieve aantal bezoldigde jobs in de industrie ligt dan weer het hoogst in Linkebeek (18,9%), op de voet gevolgd door Drogenbos (16,9%), Dilbeek (16,9%) en Sint-Pieters-Leeuw (16,6%). De bouw weegt zwaarder door in Meise en Drogenbos (beide 11,7%).

Om de economische toestand van de Vlaamse Rand in kaart te brengen kunnen we ook kijken naar de **demografie van ondernemingen** (Figuur 2.5). De **oprichtingsratio** geeft de verhouding weer van het aantal nieuw opgerichte ondernemingen ten opzichte van het totaal aantal ondernemingen. Deze ratio komt in 2017 in de Vlaamse Rand op 9,9%. Dat is de op twee na hoogste waarde sinds 2008. Dat is bovendien iets hoger dan in het Vlaamse Gewest (9,6%). Binnen de Vlaamse Rand stellen we de hoogste oprichtingsratio vast in de faciliteitengemeenten Kraainem (12,4%), Drogenbos (11,9%) en Sint-Genesius-Rode (11,7%). De laagste waarden noteren we in Machelen en Meise (beide 8,0%).

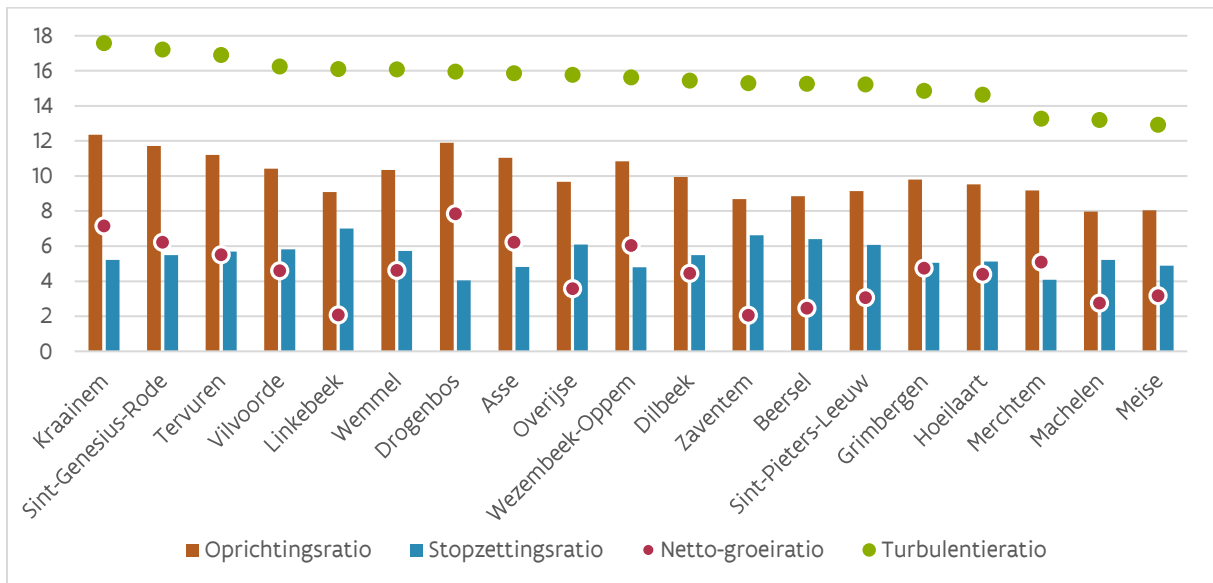
De **stopzettingsratio** geeft de verhouding weer van het aantal stopgezette ondernemingen ten opzichte van het totaal aantal ondernemingen. Deze ratio bedraagt 5,5% in de Vlaamse Rand in 2017, het laagste cijfer sinds 2008. In Vlaanderen bedraagt de stopzettingsratio 5,6%. In de Vlaamse Rand kent Linkebeek de hoogste stopzettingsratio (7,0%). Op enige afstand volgen Zaventem (6,6%) en Beersel (6,4%). De laagste ratio tekenen we op in Drogenbos en Merchtem (beide 4,1%).

De **netto-groeiratio** is de verhouding van het netto aantal bijgekomen ondernemingen, dit is het verschil tussen het aantal oprichtingen en het aantal stopzettingen, ten opzichte van het totaal aantal ondernemingen. In 2017 bedraagt deze ratio 4,3% in de Vlaamse Rand. Dat is iets meer dan in het Vlaamse Gewest (4,0%). Sinds 2014 is de netto-groeiratio steeds hoger in de Vlaamse Rand dan in het Vlaamse Gewest, met uitzondering van 2015. De netto-groeiratio ligt ook hoger in de faciliteitengemeenten (5,8%) dan in de niet-faciliteitengemeenten (4,0%). Drogenbos (7,8%) en Kraainem (7,1%) kennen de hoogste waarden, Linkebeek en Zaventem de laagste (beide 2,1%).

De turbulentie, tot slot, is de som van het aantal nieuw opgerichte en het aantal stopgezette ondernemingen. De **turbulentieratio** geeft bijgevolg de verhouding weer van de turbulentie ten opzichte van het totaal aantal ondernemingen, en is zo een indicator voor de mate van vernieuwing van het economisch weefsel. Deze ratio komt in 2017 in de Vlaamse Rand op 15,4%, iets hoger dan in het Vlaamse Gewest (15,2%). Sinds 2009 lag deze ratio steeds hoger in de Vlaamse Rand dan in het Vlaamse Gewest. Binnen de Vlaamse Rand bestaat er ook inzake de turbulentieratio heel wat variatie: de hoogste waarden vinden we in Kraainem (17,6%), Sint-

Genesisius-Rode (17,2%) en Tervuren (16,9%), de laagste in Meise (12,9%), Machelen (13,2%) en Merchtem (13,3%).

Figuur 2.5: Demografie van ondernemingen in de Vlaamse Rand, per gemeente, in 2017, in procenten (%).

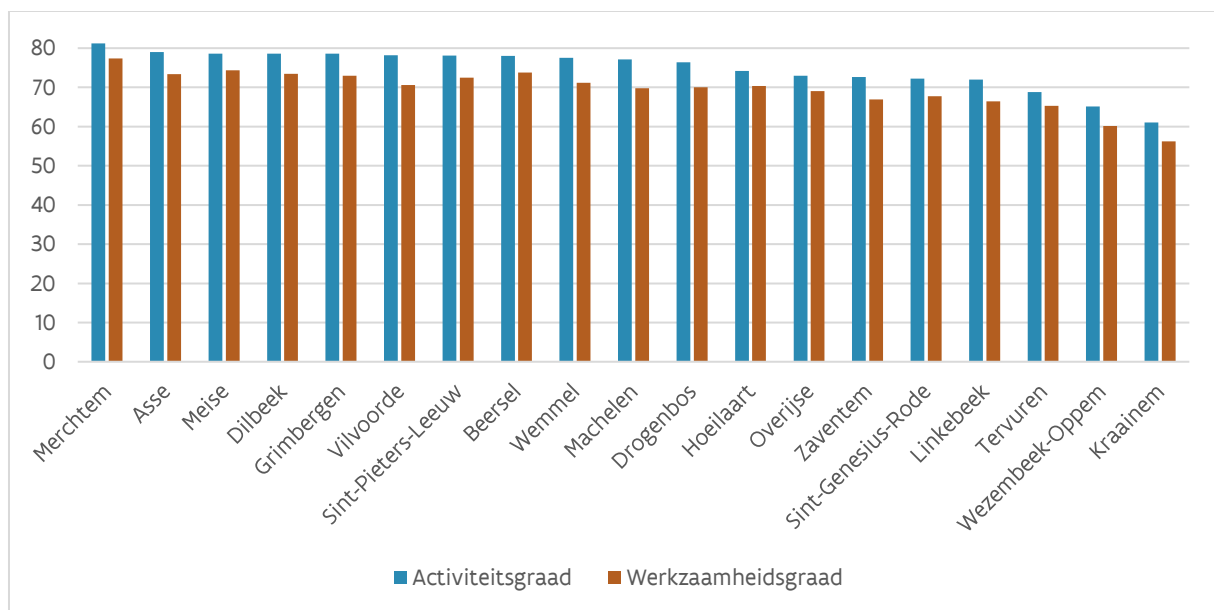
Bron: Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen.

3 ARBEIDSMARKT

De **activiteitsgraad** geeft aan welk aandeel van de bevolking op beroepsactieve leeftijd (20-64 jaar) actief is op de arbeidsmarkt als werkende of als werkzoekende. In 2016 komt de activiteitsgraad in de Vlaamse Rand op 75,7%. Daarmee blijft de activiteitsgraad op nagenoeg hetzelfde niveau als de voorgaande jaren, al is er sinds 2013 wel een zeer lichte en graduele stijging merkbaar. Zowel het Vlaamse Gewest (78,2%) als de provincie Vlaams-Brabant (77,8%) laten een iets hogere activiteitsgraad optekenen. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest ligt deze waarde daarentegen beduidend lager (66,0%). Tussen de individuele gemeenten van de Vlaamse Rand vallen er ook verschillen te noteren (Figuur 3.1). De hoogste waarden tekent we hoofdzakelijk op in de semi-rurale en suburbane gemeenten, met Merchtem op kop (81,2%). Aan het andere uiterste vinden we Wezembeek-Oppeem (65,1%) en Kraainem (61,0%).

De **werkzaamheidsgraad** geeft aan welk aandeel van de bevolking op beroepsactieve leeftijd (20-64 jaar) aan het werk is. In 2016 is 70,4% van de 20-64-jarigen uit de Vlaamse Rand als werkende aan de slag (Figuur 11). Dat is minder dan in het Vlaamse Gewest (72,6%) en Vlaams-Brabant (73,3%), maar meer dan in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (52,8%). Ook op dat vlak stellen we de hoogste waarden vast in de semi-rurale en suburbane gemeenten, met Merchtem op kop (77,3%). Kraainem (56,3%) en Wezembeek-Oppeem (60,1%) bevinden zich opnieuw onderaan.

Figuur 3.1: Activiteitsgraad (20-64 jaar) en werkzaamheidsgraad (20-64 jaar) in de Vlaamse Rand, per gemeente, in 2016, in procenten (%).

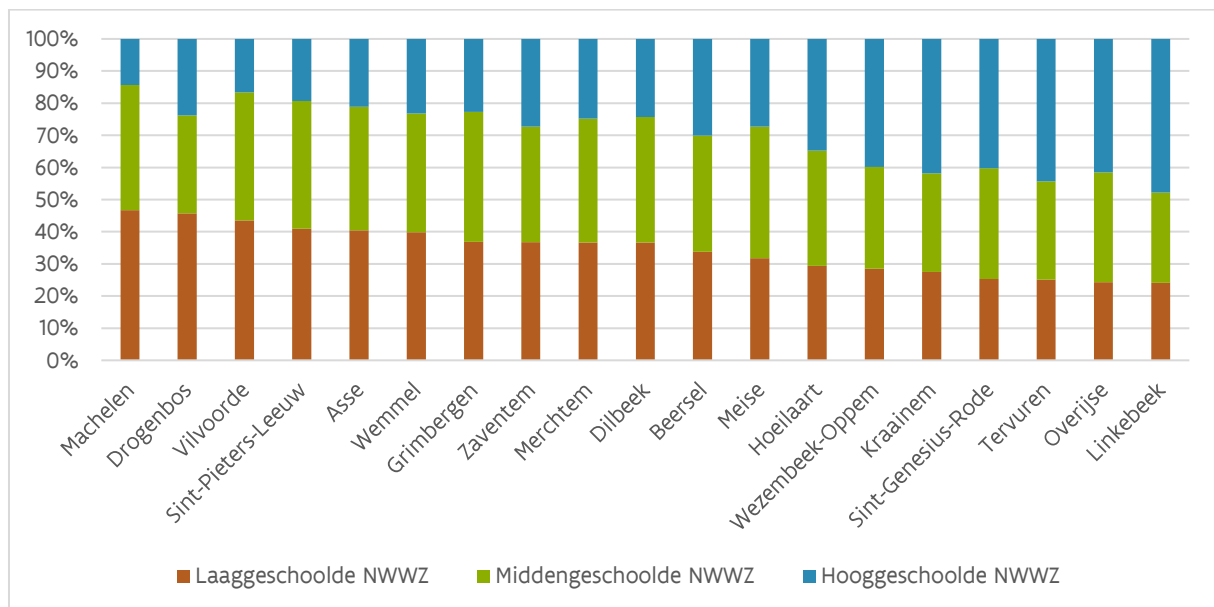
Bron: Vlaamse Arbeidsrekening o.b.v. RSZ-DmfA, RSZPPO, RSVZ, RIZIV, CBS, IGSS, OEA, SEE, RVA, IWEPS, FOD Economie - Bevolkingsstatistieken, DWH AM&SB bij de KSZ, bewerking Steunpunt Werk - Departement Werk en Sociale Economie.

In 2016 telt de Vlaamse Rand 171.312 **werkenden** (20-64 jaar). Dat is een toename van 4,8% ten opzichte van 2008. In dezelfde periode is de totale bevolking op beroepsactieve leeftijd evenwel met 5,0% toegenomen. De gemeenten met het hoogste aantal werkenden in de Vlaamse Rand zijn Vilvoorde (17.635) en Dilbeek (17.271). Het laagste aantal werkenden bevindt zich in Linkebeek (1.820). In vergelijking met 2008 is het aantal werkenden in alle gemeenten van de Vlaamse Rand toegenomen, behalve in Meise (-3,2%) en Linkebeek (-2,4%).

In 2018 zijn er in de Vlaamse Rand 11.753 **niet-werkende werkzoekenden** (NWWZ). Dat zijn er 22,9% meer dan in 2008, al is dit tegelijk het laagste cijfer sinds 2012. In het volledige Vlaamse Gewest zijn er in 2018 196.000 NWWZ. Dat zijn er 16,0% meer dan in 2008. Over heel deze periode bekeken, is dat echter het op twee na laagste cijfer.

Ruim een derde van alle NWWZ in de Vlaamse Rand in 2018 is **laaggeschoold** (36,6%). Nog ruim een derde is **middengeschoold** (37,4%), terwijl een kwart **hooggeschoold** is (26,0%). Deze verhoudingen wijken sterk af van die in het Vlaamse Gewest: daar is bijna de helft van de NWWZ laaggeschoold (46,6%), terwijl er een kleiner aandeel is van middengeschoolde (34,4%) en hooggeschoolde (19,0%) NWWZ. De afzonderlijke gemeenten van de Vlaamse Rand verschillen ook sterk van elkaar (Figuur 3.2). Het aandeel laaggeschoolde NWWZ is het hoogst in Machelen (46,7%) en Drogenbos (45,7%). Linkebeek (24,1%) en Overijse (24,3%) daarentegen noteren de laagste aandelen van laaggeschoolde NWWZ. Het aandeel hooggeschoolde NWWZ is dan weer het hoogst in Linkebeek (47,8%) en Tervuren (44,3%), en het laagst in Machelen (14,3%) en Vilvoorde (16,6%).

Figuur 3.2: Aandeel laaggeschoolde, middengeschoolde en hooggeschoolde niet-werkende werkzoekenden in de Vlaamse Rand, per gemeente, in 2018, in procenten (%).

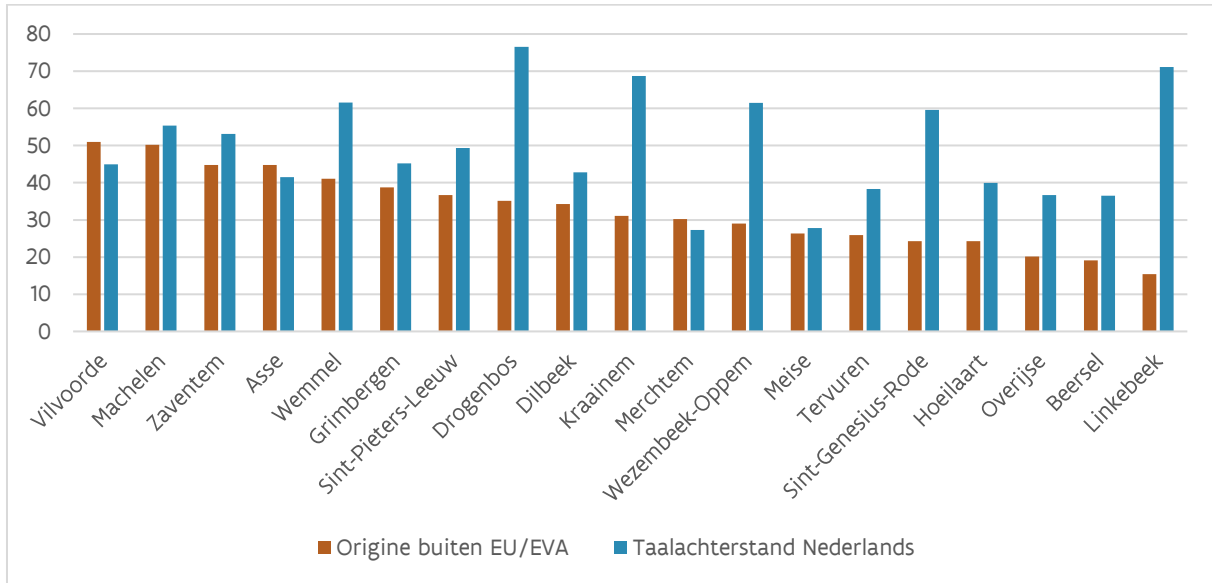

Bron: Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding.

Bij opdeling naar **origine** blijkt dat 37,1% van de niet-werkende werkzoekenden in de Vlaamse Rand in 2018 een huidige of vorige nationaliteit heeft van buiten de Europese Unie of de EVA-landen.⁶ In 2008 was dat nog maar 27,2%. In het Vlaamse Gewest ligt het aandeel NWWZ met een origine van buiten de EU of de EVA-landen lager, maar was er ook een stijging doorheen de tijd: 28,7% in 2018, tegenover 20,7% in 2008. De intergemeentelijke verschillen zijn opnieuw groot (Figuur 3.3). Het aandeel NWWZ met een huidige of vorige nationaliteit van buiten de Europese Unie of de EVA-landen is het hoogst in de tewerkstellingsgemeenten Vilvoorde (51,0%), Machelen (50,2%) en Zaventem (44,8%), evenals in Asse (44,8%). In Beersel en Linkebeek daarentegen gaat het om minder dan 20% van de NWWZ.

⁶ We kijken hier naar de Europese Unie bestaande uit 28 lidstaten. De landen die deel uitmaken van de Europese Vrijhandelsassociatie (EVA) zijn Liechtenstein, Noorwegen, IJsland en Zwitserland.

Figuur 3.3: Aandeel niet-werkende werkzoekenden met een origine van buiten de EU of de EVA-landen, en aandeel niet-werkende werkzoekenden met taalachterstand Nederlands, in de Vlaamse Rand, per gemeente, in 2018, in procenten (%).

Bron: Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding.

Verder zijn er ook gegevens beschikbaar over de kennis van het Nederlands van de niet-werkende werkzoekenden. De Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding (VDAB) onderscheidt vier taalkennisniveaus: geen kennis, beperkte kennis, goede kennis en zeer goede kennis. Werkzoekenden met een **taalachterstand Nederlands** hebben geen of beperkte kennis van het Nederlands. In het Vlaamse Gewest heeft 17,0% van alle NWWZ in 2018 een taalachterstand Nederlands. In de Vlaamse Rand is dat aandeel, met 47,0%, bijna drie keer hoger. Tussen de negentien gemeenten van de Vlaamse Rand zijn er aanzienlijke verschillen (Figuur 3.3). De hoogste aandelen NWWZ met een taalachterstand Nederlands komen voor in de zes faciliteitengemeenten. De laagste waarden zijn er in Merchtem (27,3%) en Meise (27,8%).

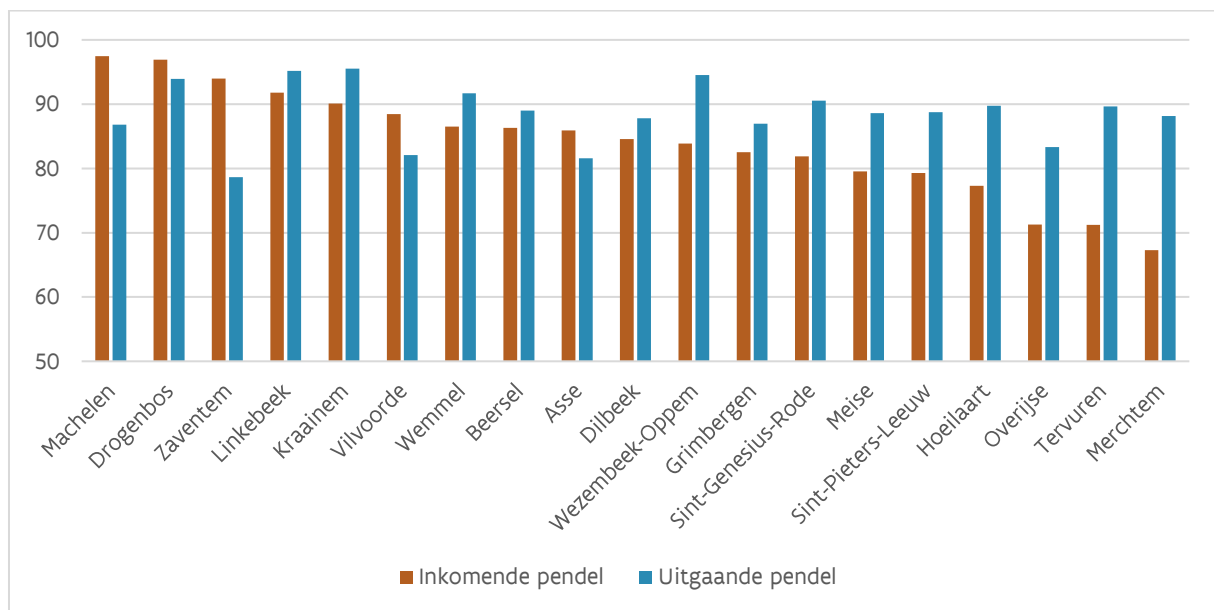
De **werkloosheidsgraad** geeft de verhouding weer tussen het aantal niet-werkende werkzoekenden en de totale beroepsbevolking (15-64 jaar). In 2018 bedraagt de werkloosheidsgraad in de Vlaamse Rand 6,3%. Dat is iets lager dan in het Vlaamse Gewest (6,5%), maar hoger dan in de provincie Vlaams-Brabant (5,4%). Binnen de Vlaamse Rand vinden we de hoogste werkloosheidsgraden in de tewerkstellingsgemeenten Vilvoorde (8,7%), Machelen (8,2%) en Zaventem (7,1%). Merchtem kent, met 4,6%, de laagste werkloosheidsgraad, gevolgd door Beersel en Tervuren (beide 4,9%). Ten opzichte van 2008 was er slechts in drie gemeenten een afname van de werkloosheidsgraad, zij het veelal eerder bescheiden: Drogenbos (-1,6 procentpunt), Sint-Genesius-Rode (-0,2 procentpunt) en Sint-Pieters-Leeuw (-0,1 procentpunt). In Machelen nam de werkloosheidsgraad het meest toe (+2,1 procentpunt).

Zowel in het Vlaamse Gewest als in de provincie Vlaams-Brabant is er in 2018 nagenoeg geen verschil meer tussen **vrouwen en mannen** op vlak van de werkloosheidsgraad. De genderkloof is er gedicht. In de Vlaamse Rand daarentegen is dat nog niet het geval: terwijl 5,9% van de mannen werkloos is, is dat bij de vrouwen 6,7%. In een aantal gemeenten van de Vlaamse Rand liggen de mannelijke en de vrouwelijke werkloosheidsgraad wel zeer dicht bij elkaar en is er nauwelijks nog een genderkloof, namelijk in Beersel, Hoeilaart, Overijse en Tervuren. In Merchtem ligt het aandeel

werklozen zelfs iets lager bij de vrouwen dan bij de mannen. De grootste genderkloof stellen we vast in de faciliteitengemeenten Drogenbos, Linkebeek en Wezembeek-Oppem.

De **inkomende pendel** geeft de verhouding weer van het aantal bezoldigde pendelaars die werken in een gemeente maar buiten die gemeente wonen, ten opzichte van de totale bezoldigde tewerkstelling in die gemeente. Binnen de Vlaamse Rand is de inkomende pendel in 2016 het hoogst in Machelen (97,5%), Drogenbos (96,9%) en Zaventem (94,0%) (Figuur 3.4). De laagste waarden vinden we in Merchtem (67,3%), Tervuren (71,2%) en Overijse (71,3%). Verhoudingsgewijs doen deze gemeenten het meest beroep op arbeidskrachten uit de eigen gemeente om hun loontrekkende werkgelegenheid in te vullen.

Figuur 3.4: Inkomende en uitgaande pendel bij de loontrekkenden (15-64 jaar) in de Vlaamse Rand, per gemeente, in 2016, in % van de loontrekkende beroepsbevolking.

Bron: Steunpunt Werk - Departement Werk en Sociale Economie.

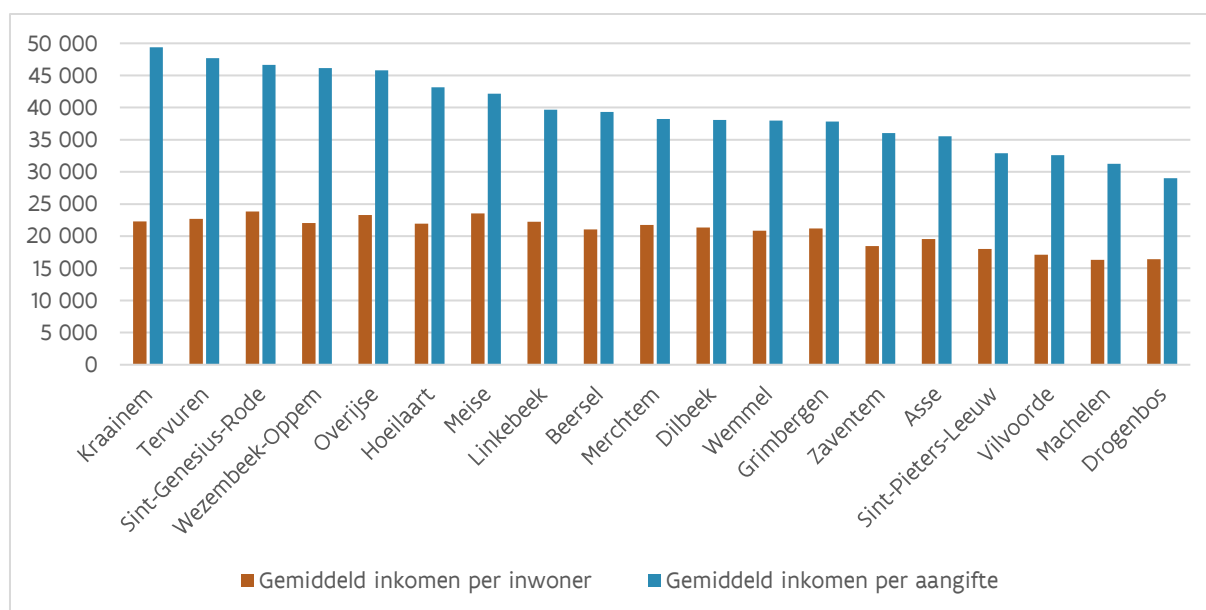
De **uitgaande pendel** geeft de verhouding weer van het aantal bezoldigde pendelaars die wonen in een gemeente maar buiten die gemeente werken, ten opzichte van de totale bezoldigde tewerkstelling in die gemeente. Binnen de Vlaamse Rand is de uitgaande pendel in 2016 het hoogst in de zes faciliteitengemeenten, met percentages van meer dan 90% (Figuur 3.4). Het betreft hier eerder residentiële gemeenten met een sterke woonfunctie die voor hun werkzaamheid afhangen van het jobaanbod in andere gemeenten. De laagste uitgaande pendel stellen we vast in Zaventem (78,7%), Asse (81,6%) en Vilvoorde (82,1%), waar het belang van de economische activiteit groter is.

4 ARMOEDE

De Vlaamse Rand is een relatief welvarende Vlaamse regio. Het **gemiddeld netto belastbaar inkomen per inwoner** ligt er in inkomensjaar 2016 op 20.478 euro. Dat is hoger dan in het Vlaamse Gewest (19.102 euro) en vooral het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (13.980 euro), maar iets lager dan in de provincie Vlaams-Brabant (20.939 euro). In de faciliteitengemeenten ligt het gemiddeld netto belastbaar inkomen per inwoner wel hoger (21.871 euro) dan in de niet-faciliteitengemeenten (20.195 euro). Naar gemeente vinden we de hoogste waarden terug in Sint-Genesius-Rode (23.852 euro), Meise (23.532 euro) en Overijse (23.287 euro). In Machelen (16.308 euro) en Drogenbos (16.420 euro) is het gemiddeld inkomen per inwoner het laagst (Figuur 4.1).

In 2016 bedraagt het **gemiddeld inkomen per aangifte** in de Vlaamse Rand 38.543 euro. Dat is niet alleen hoger dan in het Vlaamse Gewest (33.743 euro) en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (27.704 euro), maar ook iets hoger dan in de provincie Vlaams-Brabant (38.080 euro). Het verschil tussen de faciliteitengemeenten (42.938 euro) en de niet-faciliteitengemeenten (37.695 euro) is ook uitgesproken. De verschillen tussen de gemeenten zijn eveneens aanzienlijk: de hoogste waarden vinden we in Kraainem (49.384 euro) en Tervuren (47.682 euro), de laagste opnieuw in Drogenbos (29.026 euro) en Machelen (31.239 euro) (Figuur 4.1).

Figuur 4.1: Gemiddeld inkomen per inwoner en gemiddeld inkomen per aangifte in de Vlaamse Rand, per gemeente, in 2016, in euro.

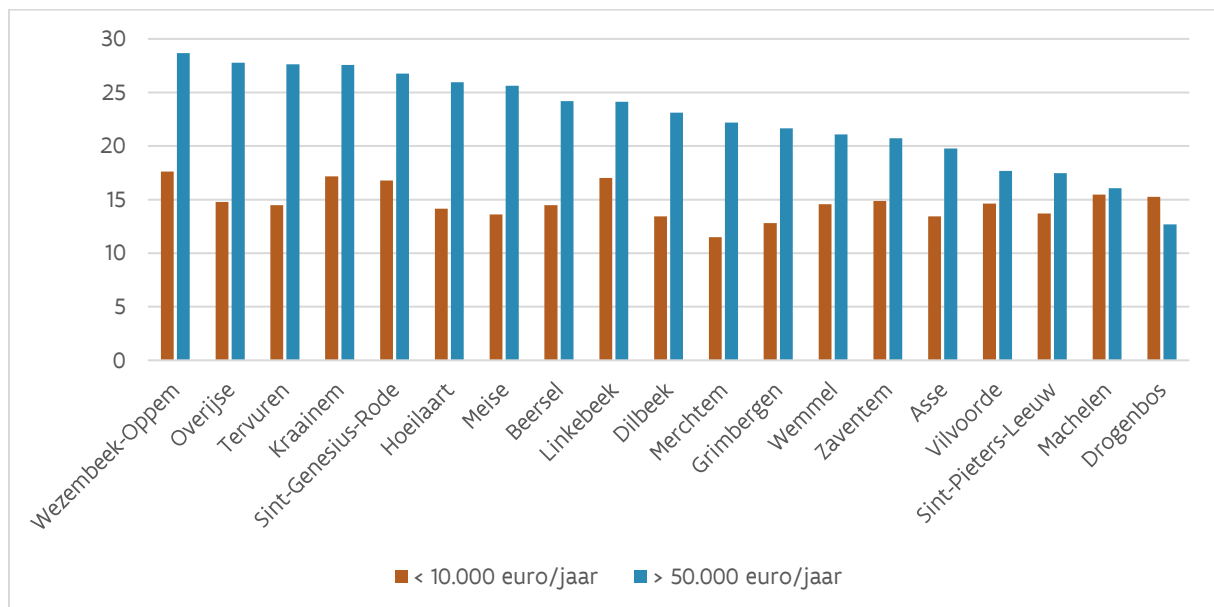
Bron: Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen.

De plaats waar welvaart verdiend wordt, is overigens niet noodzakelijk de plaats waar welvaart geproduceerd wordt. De gemeenten met de hoogste waarden op vlak van het gemiddeld inkomen per aangifte, onder meer Kraainem, Tervuren, Sint-Genesius-Rode en Wezembeek-Oppem, worden immers gekenmerkt door een eerder lage bruto toegevoegde waarde per inwoner. Dat zijn eerder residentiële gemeenten waar de woonfunctie primeert. Omgekeerd kennen de gemeenten met de hoogste bruto toegevoegde waarde per inwoner, met name Machelen, Zaventem, Drogenbos, Vilvoorde en Asse, een eerder laag gemiddeld inkomen per aangifte. In deze gemeenten is de economische activiteit belangrijker. De discrepantie tussen de hoge bruto toegevoegde waarde per inwoner en het eerder lage gemiddeld inkomen per aangifte in die gemeenten toont aan dat

de gecreëerde toegevoegde waarde eerder ten goede komt aan inwoners van buiten die gemeenten. Dit hangt samen met de inkomende en uitgaande pendel (zie Hoofdstuk 3).

Er zijn ook binnen elke gemeente **verschillen in inkomensniveau**. Dat wordt geïllustreerd door het verschil tussen het aandeel 'hoge' (>50.000 euro per jaar) en 'lage' (<10.000 euro per jaar) aangiften.⁷ Op Drogenbos na is in elke gemeente in 2016 het aandeel 'hoge' aangiften groter dan het aandeel 'lage' aangiften (Figuur 4.2). Het aandeel van de 'hoge' inkomensaangevers is het grootst in Wezembeek-Oppem (28,7%) en Overijse (27,8%), gevolgd door Tervuren en Kraainem (beide 27,6%). In Drogenbos is dat slechts 12,7%. Tegelijk vinden we het grootste aandeel 'lage' inkomensaangevers eveneens terug in Wezembeek-Oppem (17,6%) en Kraainem (17,2%). In deze gemeenten stellen we dus grote verschillen in inkomensniveau vast binnen de gemeente. Het laagste aandeel 'lage' aangiften vinden we terug in Merchtem (11,5%).

Figuur 4.2: Aandeel aangiften groter dan 50.000 euro per jaar en aandeel aangiften kleiner dan 10.000 euro per jaar in de Vlaamse Rand, per gemeente, in 2016, in procenten (%).

Bron: Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen.

We kunnen de financiële situatie van inwoners ook in kaart brengen door te kijken naar het aandeel **personen met een (equivalent) leefloon** toegekend door het OCMW. In 2018 ontvangen in de Vlaamse Rand 5,3 personen per 1.000 inwoners een (equivalent) leefloon. Dat is minder dan in het Vlaamse Gewest (6,3 personen per 1.000 inwoners) en vooral het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (36,2 personen per 1.000 inwoners). In de Vlaamse Rand wonen relatief veel leefloners in Machelen, Drogenbos en Vilvoorde (allen meer dan 7 personen per 1.000 inwoners) (Figuur 4.3).

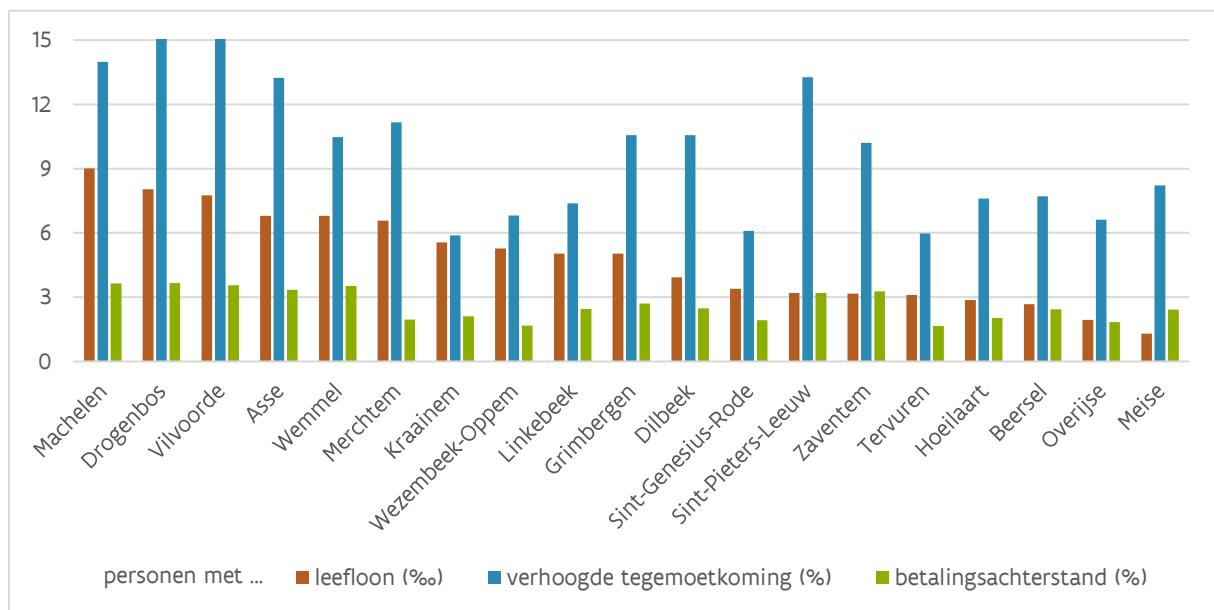
Machelen, Drogenbos en Vilvoorde scoren in 2018 ook het hoogst als het gaat om het aandeel personen met een **verhoogde tegemoetkoming** in de ziekteverzekering, op de voet gevolgd door Asse en Sint-Pieters-Leeuw (allen meer dan 13% van de inwoners) (Figuur 4.3). Net zoals bij de leefloners ligt het aandeel personen met een verhoogde tegemoetkoming in de Vlaamse Rand (10,4%) onder het Vlaamse gemiddelde (14,5%).

⁷ Hierbij wordt geen rekening gehouden met nulaangiften.

Als we kijken naar het aandeel personen met **betalingsachterstand**, zoals geregistreerd door de Kredietcentrale van de Nationale Bank van België, dan kunnen Zaventem en Wemmel in 2018 toegevoegd worden aan het eerdere lijstje van vijf gemeenten die gekenmerkt worden door de hoogste aandelen, met name Machelen, Drogenbos, Vilvoorde, Asse en Sint-Pieters-Leeuw (allen meer dan 3% van de inwoners) (Figuur 4.3). Bij de personen met betalingsachterstand ligt het aandeel van de Vlaamse Rand (2,7%) iets hoger dan dat van het Vlaamse Gewest (2,5%), maar vooral aanzienlijk lager dan het aandeel van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (5,4%).

Figuur 4.3: Aandeel personen met een (equivalent) leefloon (per 1.000 inwoners), met een verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering (per 100 inwoners) en met betalingsachterstand (per 100 inwoners), in de Vlaamse Rand, per gemeente, in 2018.

Bron: POD Maatschappelijke Integratie, Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid, Nationale Bank van België, bewerking Statistiek Vlaanderen.

Nagenoeg dezelfde gemeenten komen naar voren wanneer we de **kansarmoede-index** van Kind en Gezin bekijken. Deze index brengt verschillende aspecten van de armoedesituatie van kinderen tegelijk in rekening, namelijk het maandinkomen van het gezin, de opleiding en de arbeidssituatie van de ouders, de ontwikkeling van de kinderen, de huisvesting en de gezondheidssituatie van het gezin. Zo geeft de index weer welk aandeel van de kinderen tussen 0 en 3 jaar bij de geboorte opgroeit in een situatie van kansarmoede. In 2017 scoren ook hier Vilvoorde, Wemmel, Zaventem en Machelen relatief hoog (hoger dan 12%). Voor de hele Vlaamse Rand gaat het om een waarde van 8,7%. Dat is lager dan in het Vlaamse Gewest als geheel (13,8%).

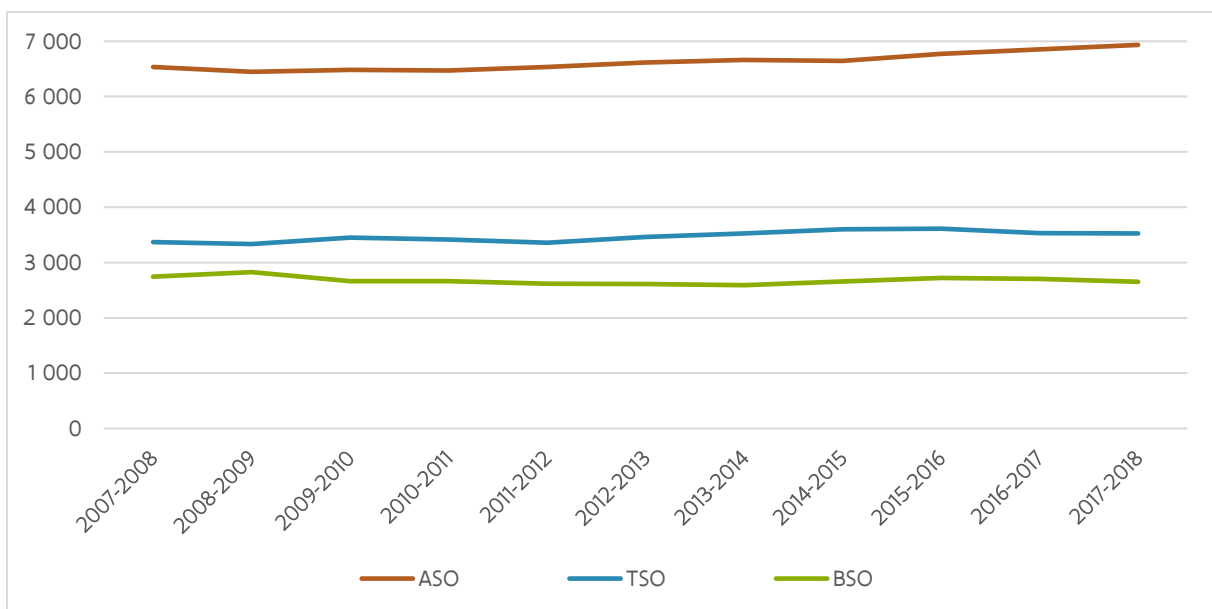
Een ander beeld krijgt men bij het aandeel kinderen in gezinnen met **zeer lage werkintensiteit**. Dat zijn gezinnen waar de familieleden niet of nauwelijks werken. In 2016 wordt niet alleen Zaventem gekenmerkt door een hoog aandeel (16,8%), maar ook de rijkere gemeenten Kraainem (26,0%), Wezembeek-Oppeem (19,7%) en Tervuren (16,1%). Dat heeft hoofdzakelijk te maken met het feit dat in deze gemeenten een behoorlijk aandeel van de bevolking werkt voor een internationale organisatie of voor een onderneming die geen bijdragen verschuldigd is aan de Belgische sociale zekerheid, waardoor de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (KSZ) ze niet beschouwt als werkenden. De laagste waarden vinden we in Meise (6,9%) en Merchtem (7,2%).

5 ONDERWIJS EN VORMING

Het **kleuteronderwijs en lager onderwijs** vormen samen het **basisonderwijs** in Vlaanderen. Tijdens het schooljaar 2017-2018 volgen 35.872 leerlingen uit de Vlaamse Rand Nederlandstalig (gewoon en buitengewoon) basisonderwijs, waarvan 14.099 kleuteronderwijs en 23.230 lager onderwijs. In beide gevallen zorgt dat voor een toename van bijna 17% in vergelijking met het schooljaar 2007-2008.

In het voltijds gewoon **secundair onderwijs** volgt de meerderheid van de scholieren uit de Vlaamse Rand in het schooljaar 2017-2018 de onderwijsvorm algemeen secundair onderwijs (ASO) (6.935; 52,9%). Daarnaast kiezen 3.524 leerlingen (26,9%) voor het technisch secundair onderwijs (TSO) en 2.653 (20,2%) voor het beroepssecundair onderwijs (BSO). In vergelijking met het schooljaar 2007-2008 is het aandeel leerlingen in het ASO met 6% toegenomen (Figuur 5.1). In het TSO was er een stijging van 5%, terwijl er in het BSO een afname van ruim 3% was.

Figuur 5.1: Aantal leerlingen in het voltijds gewoon secundair onderwijs, verdeeld over ASO, TSO en BSO, in de Vlaamse Rand, van schooljaar 2007-2008 tot schooljaar 2017-2018, in aantal leerlingen.

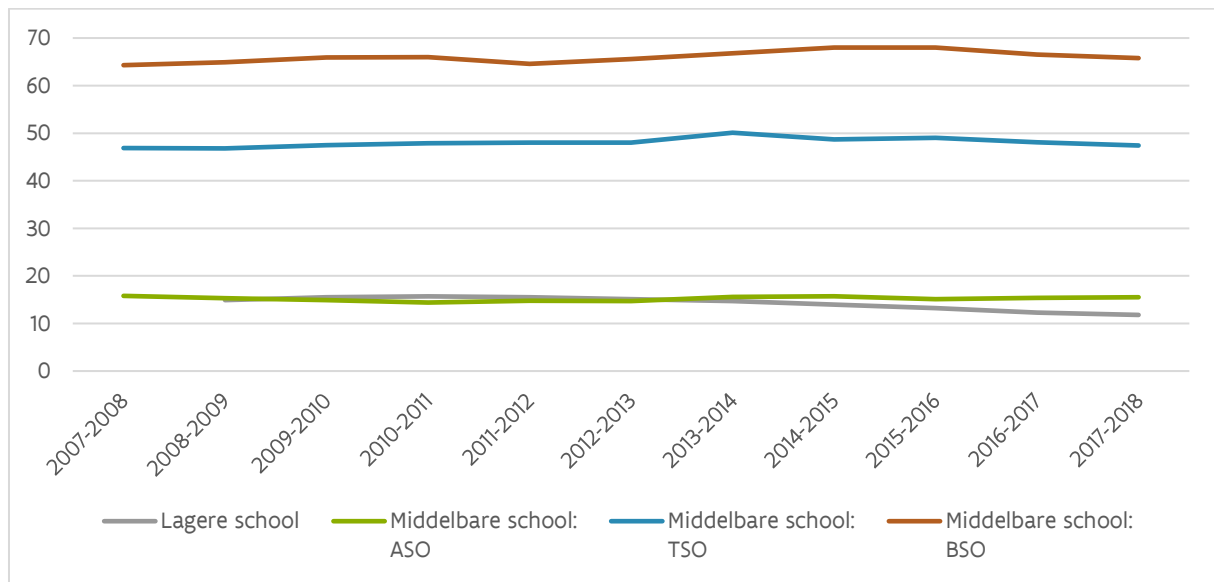
Bron: Departement Onderwijs en Vorming, bewerking Statistiek Vlaanderen.

De laatste jaren treedt er in de Vlaamse Rand een gestage afname op van de **schoolse vertraging** in het Nederlandstalig gewoon lager onderwijs. Waar in het schooljaar 2010-2011 nog 15,7% van de leerlingen één jaar of meer schoolse achterstand opliep, is dat in het schooljaar 2017-2018 nog maar 11,8% (Figuur 5.2). In de faciliteitengemeenten is de schoolse achterstand in het schooljaar 2017-2018 lager (8,5%) dan in de niet-faciliteitengemeenten (12,1%). De hoogste schoolvertraging stellen we vast in Vilvoorde (19,4%), Drogenbos (19,2%) en Machelen (18,3%). De schoolse achterstand is daarentegen relatief beperkt in Hoeilaart (3,9%) en Sint-Genesius-Rode (4,6%).

Op vlak van schoolse vertraging zijn er binnen het secundair onderwijs grote verschillen naar onderwijsvorm (Figuur 5.2). Het aandeel leerlingen uit de Vlaamse Rand met een schoolse achterstand is in het schooljaar 2017-2018 het grootst in het BSO (65,8%), op enige afstand gevolgd door het TSO (47,4%). In het ASO is de schoolse vertraging, met 15,5%, veel minder uitgesproken. In zowel het TSO als het BSO was er aanvankelijk een lichte toename van de schoolse vertraging,

al is die sinds het schooljaar 2015-2016 weer afgenomen. In het ASO is er daarentegen sindsdien een bescheiden toename.

Figuur 5.2: Leerlingen met schoolse vertraging in het lager onderwijs en in het secundair onderwijs, verdeeld over ASO, TSO en BSO, in de Vlaamse Rand, van schooljaar 2007-2008 tot schooljaar 2017-2018, in procenten (%).

Bron: Departement Onderwijs en Vorming, bewerking Statistiek Vlaanderen.

Van het aantal leerlingen uit de Vlaamse Rand dat in het schooljaar 2017-2018 Nederlandstalig gewoon lager onderwijs volgt, heeft 57,0% **Nederlands als thuistaal**. Dat is beduidend lager dan in het Vlaamse Gewest (83,0%) en de provincie Vlaams-Brabant (76,8%). In de faciliteitengemeenten ligt het aandeel bovendien lager (37,8%) dan in de gemeenten zonder taalfaciliteiten (58,5%). Ook tussen de individuele gemeenten onderling verschillen de aandelen aanzienlijk, gaande van 23,7% in Drogenbos tot 79,3% in Merchtem.

Van de leerlingen uit de Vlaamse Rand die in het schooljaar 2017-2018 naar het voltijds gewoon secundair onderwijs gaan, heeft 66,5% Nederlands als thuistaal. Dat is beduidend meer dan in het gewoon lager onderwijs, maar opnieuw minder dan in het Vlaamse Gewest (86,3%) en de provincie Vlaams-Brabant (82,1%). Ook hier zijn er verschillen tussen de faciliteitengemeenten (50,9%) en de niet-faciliteiten-gemeenten (67,7%), evenals tussen de individuele gemeenten onderling. Het aandeel scholieren met Nederlands als thuistaal varieert van 37,7% in Kraainem tot 87,2% in Merchtem.

In het schooljaar 2016-2017 zijn er in de Vlaamse Rand 6.329 unieke inschrijvingen voor cursussen **Nederlands tweede taal** en 434 voor **alfabetisering Nederlands tweede taal**. Dat is een toename van respectievelijk 7,2% en 50,2% in vergelijking met het schooljaar 2013-2014. Zowel voor Nederlands tweede taal als voor alfabetisering Nederlands tweede taal woont de grootste groep cursisten in Vilvoorde.

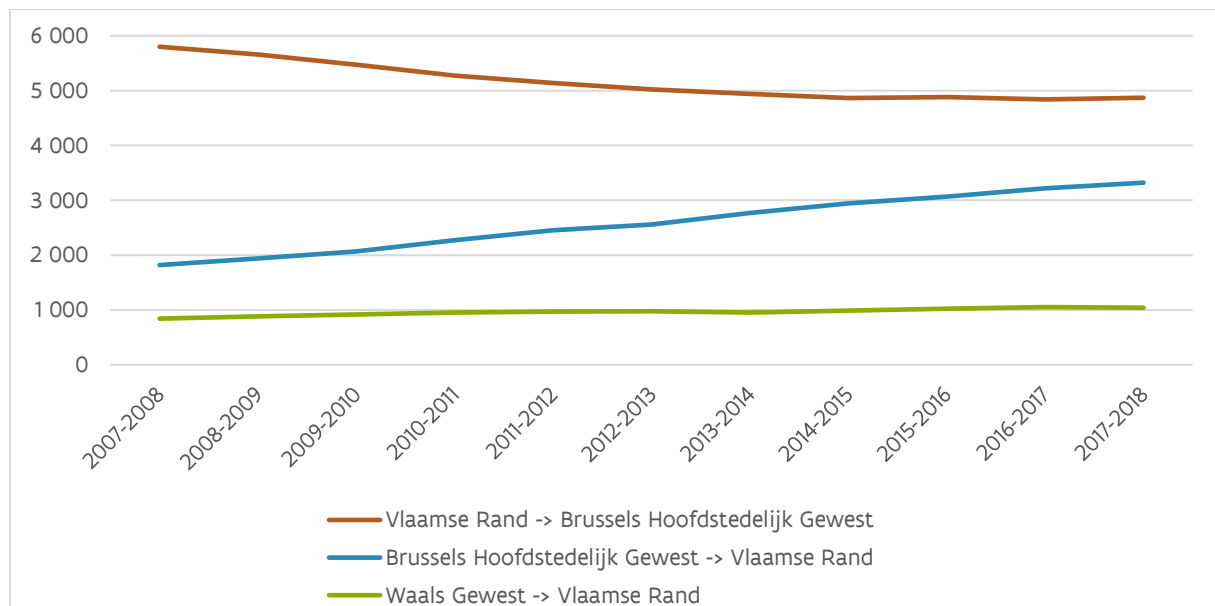
Omdat de Vlaamse Rand grenst aan het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en het Waalse Gewest kent het gebied veel **intergewestelijke schoolpendel**. Op schooldagen pendelen duizenden leerlingen tussen hun woonplaats en een school die in een ander gewest ligt.

De laatste jaren nam de leerlingenstroom vanuit de Vlaamse Rand naar het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest af, hoewel het totale aantal leerplichtigen wel steeg. Waar er in het

schooljaar 2007-2008 nog 5.800 leerplichtige leerlingen vanuit de Vlaamse Rand naar een school in het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest trokken, waren dat er in het schooljaar 2017-2018 nog maar 4.873 (Figuur 5.3). Dat is een daling van 16,0%. In de omgekeerde richting zien we echter wel een stijgende pendelbeweging van leerlingen uit het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest die schoollopen in de Vlaamse Rand: van 1.819 leerlingen in het schooljaar 2007-2008 naar 3.321 leerlingen in het schooljaar 2017-2018 (Figuur 5.3). Dat is bijna een verdubbeling op tien jaar tijd. Bijna een derde van alle leerlingen uit het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest die schoollopen in de Vlaamse Rand, doen dat in Dilbeek (1.025). Daarnaast zijn er ook veel Brusselse leerlingen in Vilvoorde (539), Zaventem (464) en Wemmel (307).

Ook vanuit het Waalse Gewest zagen we de afgelopen tien jaren een toestroom aan leerlingen die onderwijs volgen in de Vlaamse Rand. In het schooljaar 2007-2008 volgden 842 Waalse leerlingen onderwijs in de Vlaamse Rand, terwijl dat er in het schooljaar 2017-2018 al 1.038 zijn (Figuur 5.3). Dat is een toename van 23,3%. In Overijse (298), Sint-Genesius-Rode (246) en Beersel (224) vinden we de grootste aantallen Waalse leerlingen terug.

Figuur 5.3: Leerplichtige leerlingen uit de Vlaamse Rand, het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en het Waalse Gewest die schoollopen in het andere gewest, van schooljaar 2007-2008 tot 2017-2018, in aantal leerlingen.

Bron: Agentschap voor Onderwijsdiensten.

We stellen ook vast dat een aanzienlijk aantal leerlingen uit de Vlaamse Rand **Franstalig onderwijs** volgt. In de faciliteitengemeenten geldt een specifieke regeling voor het basisonderwijs: inwoners die het Frans als moedertaal hebben, kunnen hun kinderen naar een Franstalige basisschool in hun gemeente of in een andere faciliteitengemeente sturen. Hoewel men er dus les krijgt in het Frans, zijn het scholen die door de Vlaamse Gemeenschap ingericht worden. In het schooljaar 2017-2018 volgen 3.014 leerlingen les in dergelijke scholen. Naast hen kozen 17.470 leerlingen uit de Vlaamse Rand er in het schooljaar 2017-2018 voor om Franstalig leerplichtonderwijs te volgen in een school erkend door de Franse Gemeenschap. Dat is 26,5% van alle leerplichtigen. Het aandeel leerplichtige leerlingen uit de Vlaamse Rand die les volgen in een school van de Franse Gemeenschap is het hoogst in de faciliteitengemeenten Linkebeek (60,9%), Drogenbos (58,8%), Sint-Genesius-Rode (46,2%) en Kraainem (40,6%). De laagste aandelen stellen we vast in de semi-rurale gemeenten Merchtem (6,7%), Meise (12,7%) en Asse (15,9%).

Tot slot staan we stil bij de **capaciteit van het leerplichtonderwijs**. Het leerplichtonderwijs in de Vlaamse Rand kampt immers met capaciteitsproblemen. In 2018 brachten Groenez en Surkyn in opdracht van de Vlaamse Overheid een studie uit die onderzocht welke de verwachte capaciteitsbehoeften zijn in het leerplichtonderwijs van de Vlaamse Gemeenschap voor de komende jaren. Uit die studie bleek dat er 6.000 tot 9.000 bijkomende plaatsen in het basis- en secundair onderwijs in de Vlaamse Rand nodig zullen zijn tegen 2024.⁸

---

⁸ S. Groenez en J. Surkyn (2018). *Een capaciteitsmonitor voor het leerplichtonderwijs - Editie 2018: Meta-analyse*, Leuven: KU Leuven - HIVA, online raadpleegbaar via <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/een-capaciteitsmonitor-voor-het-leerplichtonderwijs-editie-2018-meta-analyse>.

6 CULTUUR

Volgens de Uitdatabank zijn er in 2017 in de Vlaamse Rand 151,5 **activiteiten in de vrijetijdsfeer** per 10.000 inwoners. Dat is minder dan in het Vlaamse Gewest en de provincie Vlaams-Brabant, waar respectievelijk 276,7 en 227,8 activiteiten per 10.000 inwoners worden georganiseerd. In de faciliteitengemeenten ligt het aandeel activiteiten (52,7 per 10.000 inwoners) beduidend lager dan in de niet-faciliteitengemeenten (171,5 per 10.000 inwoners). Het laagste aandeel activiteiten wordt geregistreerd in Drogenbos (45,8 per 10.000 inwoners) en Wezembeek-Oppem (46,3 per 10.000 inwoners). Aan de andere kant springen Hoeilaart (325,1 per 10.000 inwoners), Beersel (298,5 per 10.000 inwoners) en Meise (273,3 per 10.000 inwoners) in het oog. Die cijfers geven echter geen volledig beeld van alle activiteiten in de vrijetijdssfeer door een mindere bekendheid van de Uitdatabank bij Franstalige verenigingen en de vrijblijvendheid van de registratie van activiteiten.

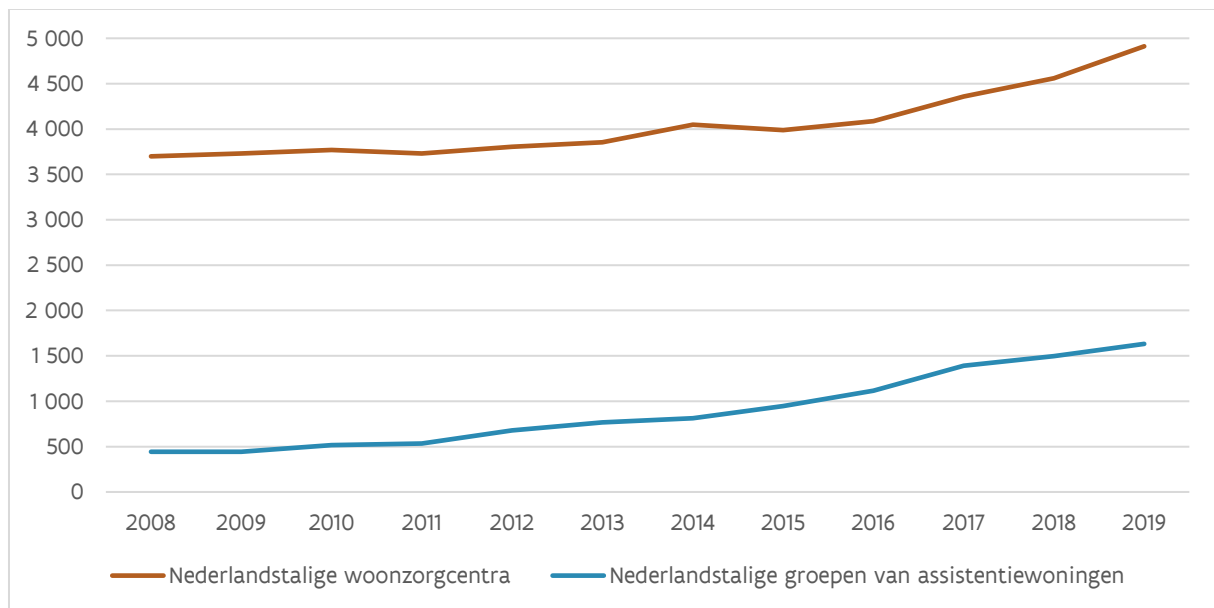
Het **aandeel leners van boeken in Nederlandstalige openbare bibliotheken** ten opzichte van de totale bevolking ligt lager in de Vlaamse Rand (15,3%) dan in het Vlaamse Gewest (21,0%) en de provincie Vlaams-Brabant (18,4%). De cijfers liggen bovendien lager in de faciliteitengemeenten (9,2%) dan in de niet-faciliteitengemeenten (16,6%). Dat komt omdat een aantal gemeenten er niet beschikken over een erkende bibliotheek. De cijfers zeggen evenwel niets over leesgedrag. Er zijn immers nog andere en steeds meer kanalen en mogelijkheden om boeken te lezen.

7 GEZONDHEID EN ZORG

Zowel in het regeerakkoord van de Vlaamse Regering voor de periode 2009-2014 als in dat voor de periode 2014-2019 wordt de achterstand op het vlak van welzijns- en gezondheidsaanbod in de Vlaamse Rand en bij uitbreiding in het arrondissement Halle-Vilvoorde aan de kaak gesteld. Verschillende oorzaken liggen aan de basis van die achterstand: hogere grond- en infrastructuurprijzen, beperkte mobiliteit in de regio, tekort aan initiatiefnemers en zorgkrachten, kleinere bestaande voorzieningen en een grote groep aan anderstaligen die beroep doen op een zorgaanbod in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.⁹

In de ouderenzorg zijn er meerdere types van opvang en zorg mogelijk. In de residentiële sfeer erkent de Vlaamse Gemeenschap **woonzorgcentra** en **assistentiewoningen**. Aanvankelijk was dat aanbod afhankelijk van de programmatiecijfers. Om ervoor te zorgen dat er over het Vlaamse Gewest voldoende zorgaanbod zou zijn, werd per gemeente berekend hoeveel woonzorgcentra en assistentiewoningen er nodig waren, gebaseerd op de bevolkingsprognose voor de komende vijf jaren. De programmatie is evenwel tot eind 2025 opgeschort.

Figuur 7.1: Aantal erkende plaatsen in Nederlandstalige woonzorgcentra en Nederlandstalige groepen van assistentiewoningen in de Vlaamse Rand, van 2008 tot 2019, in aantal plaatsen.

Bron: Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid, bewerking Statistiek Vlaanderen.

In 2019 zijn er in de Vlaamse Rand 4.912 erkende plaatsen in Nederlandstalige woonzorgcentra en 1.632 erkende plaatsen in Nederlandstalige groepen van assistentiewoningen. Die cijfers vertoonden tijdens het voorbije decennium bovendien een stijgende trend (Figuur 7.1). Ten opzichte van 2008 was er een stijging van 33% van het aantal plaatsen in woonzorgcentra. Het aantal plaatsen in groepen van assistentiewoningen is zelfs meer dan verdrievoudigd. In de

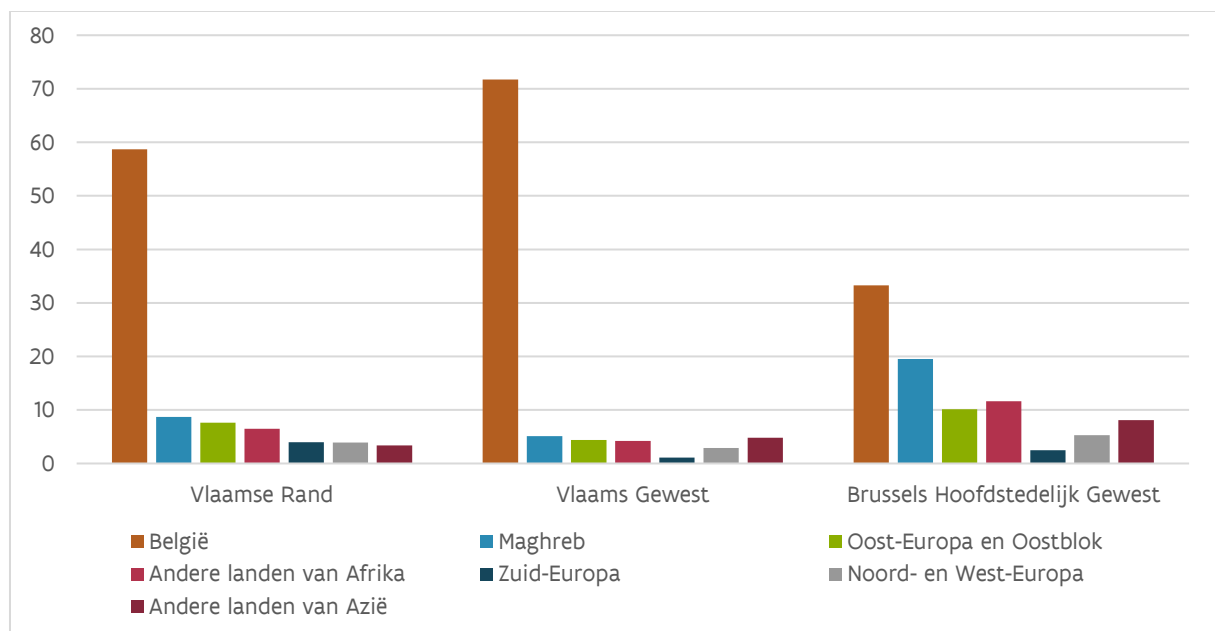
⁹ Sommige indicatoren uit het Cijferboek Vlaamse Rand 2019 geven de achterstand op het vlak van welzijns- en gezondheidsaanbod in de Vlaamse Rand gedeeltelijk weer. Een aantal andere indicatoren komen echter niet aan bod. Ze werden wel opgenomen in een studie van de provincie Vlaams-Brabant over het welzijnsaanbod in die provincie: Steunpunt Data & Analyse (2019). *Investeren in zorg en welzijn: Rapport 2019 – Een analyse van het welzijnsaanbod*, Leuven: Provincie Vlaams-Brabant, online raadpleegbaar via https://www.vlaamsbrabant.be/binaries/investeren-in-zorg-en-welzijn-rapport-20190424_tcm5-136525.pdf.

volledige provincie Vlaams-Brabant zijn er in 2019 13.849 erkende plaatsen in woonzorgcentra, en 4.219 in groepen van assistentiewoningen. De Vlaamse Rand is dus goed voor ruim een derde (respectievelijk 35,5% en 38,7%) van alle plaatsen in woonzorgcentra en groepen van assistentiewoningen in Vlaams-Brabant.

Naast het residentiële aanbod bestaat er een extramuraal aanbod: er kan aan huis beroep gedaan worden op professionele **gezinszorg**. In 2017 worden in de Vlaamse Rand gemiddeld 115,9 uren gezinszorg gepresteerd per 100 inwoners. Dat is een daling ten opzichte van 2014, toen nog 124,9 uren gepresteerd werden per 100 inwoners. Dat cijfer is bovendien beduidend lager dan dat voor het Vlaamse Gewest (243,0 uren per 100 inwoners) en dat voor Vlaams-Brabant (204,6 uren per 100 inwoners). Er bestaan wel grote verschillen tussen de gemeenten van de Vlaamse Rand: het hoogste aantal wordt genoteerd in Merchtem (208,8 uren per 100 inwoners), op afstand gevolgd door Asse (177,1 uren per 100 inwoners) en Beersel (164,1 uren per 100 inwoners). De laagste aantallen vinden we in Linkebeek (57,7 uren per 100 inwoners) en Drogenbos (62,6 uren per 100 inwoners).

Ook naar kinderen toe is er een gespecialiseerd aanbod aanwezig in de Vlaamse Rand. In 2016 zijn er 5.135 plaatsen in de **Nederlandstalige opvang voor baby's en peuters**, dit zijn kinderen van 0 tot en met 2 jaar. Omgerekend gaat het om 37,1 plaatsen per 100 kinderen. Dat is het hoogste aantal sinds 2009, al is het wel lager dan in het volledige Vlaamse Gewest, waar er 42,4 plaatsen per 100 kinderen zijn. Op vlak van **Nederlandstalige opvang voor schoolgaande kinderen**, dit zijn kinderen van 3 tot en met 11 jaar, zijn er in 2015 1.163 plaatsen. Dat zijn 4,2 plaatsen per 100 kinderen, de laagste waarde sinds 2009. Bovendien ligt dat cijfer opnieuw lager dan dat voor het Vlaamse Gewest (6,3 plaatsen per 100 kinderen).

Figuur 7.2: Nationaliteit van de moeder, in de Vlaamse Rand, het Vlaamse Gewest en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, in 2017, in procenten (%).

Bron: Kind en Gezin, bewerking Statistiek Vlaanderen.

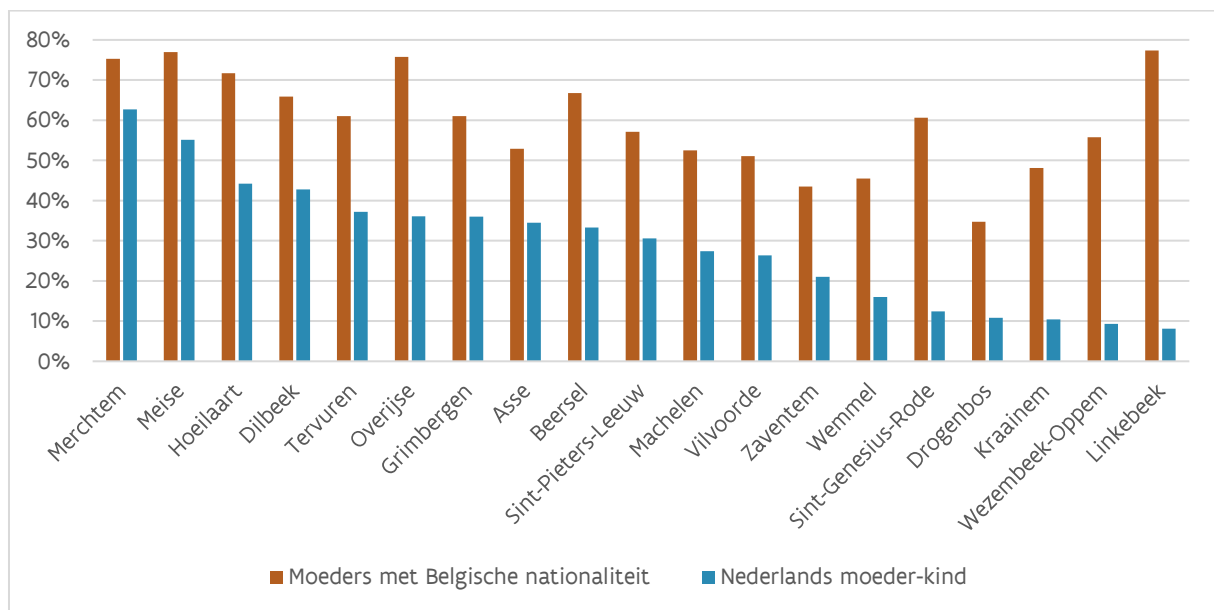
Kind en Gezin registreert bij bezoeken aan gezinnen met baby's de **nationaliteit van de moeder** en de **taal die moeders met hun kinderen praten**. In 2017 heeft 58,7% van de moeders in de Vlaamse Rand de Belgische nationaliteit (Figuur 7.2). Die groep is beduidend groter in zowel het Vlaamse Gewest (71,7%) als de provincie Vlaams-Brabant (69,9%). In het Brusselse Hoofdstedelijke

Gewest daarentegen heeft maar 33,3% van de moeders de Belgische nationaliteit. In dat gewest is er bijgevolg een veel grotere spreiding van nationaliteiten, met ook een aanzienlijke groep moeders met een nationaliteit uit een Maghreb-land (19,5%). Ook in de Vlaamse Rand vormen de moeders met een nationaliteit uit een Maghreb-land de tweede grootste groep, al gaat het daar nog maar om 8,7% van de moeders.

Er zijn tevens grote verschillen tussen de gemeenten van de Vlaamse Rand (Figuur 7.3). Het hoogste aandeel moeders met Belgische nationaliteit vinden we in 2017 in Linkebeek (77,4%), Meise (77,0%), Overijse (75,8%) en Merchtem (75,3%). Daarentegen heeft minder dan de helft van alle moeders de Belgische nationaliteit in Drogenbos (34,7%), Zaventem (43,5%), Wemmel (45,5%) en Kraainem (48,1%).

Figuur 7.3: Aandeel moeders met Belgische nationaliteit en aandeel moeders dat Nederlands praat met hun kinderen, in de Vlaamse Rand, per gemeente, in 2017, in procenten (%).

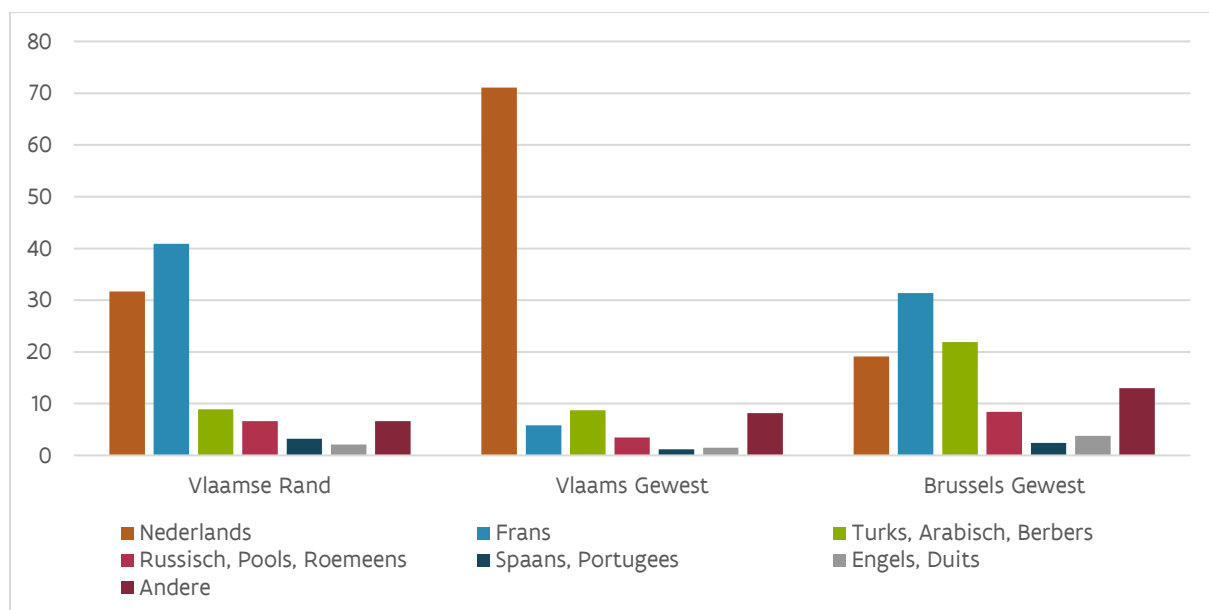

Bron: Kind en Gezin, bewerking Statistiek Vlaanderen.

Het grootste deel van de moeders in de Vlaamse Rand (40,9%) praat in 2017 Frans met hun kinderen (Figuur 7.4). De groep die Nederlands praat, komt op de tweede plaats (31,7%). De overige talen komen minder vaak voor. In het Vlaamse Gewest is het Nederlands de dominante taaltussen moeder en kind (71,1%). Hier komt het Frans (5,8%) zelfs pas na de groep bestaande uit Turks, Arabisch en Berbers (8,7%). In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is er opnieuw een grotere spreiding. Hier is het Nederlands pas de derde taal (19,1%), na het Frans (31,4%) en de groep bestaande uit Turks, Arabisch en Berbers (21,9%).

Er zijn ook hier aanzienlijke verschillen tussen de individuele gemeenten van de Vlaamse Rand (Figuur 7.3). Slechts in twee gemeenten wordt door meer dan de helft van de moeders Nederlands gepraat met hun kinderen, met name in Merchtem (62,7%) en Meise (55,1%). Het Nederlands wordt het minst gebruikt in de faciliteitengemeenten, met Linkebeek (8,1%) en Wezembeek-Oppeem (9,3%) op kop.

Figuur 7.4: Taal die gebruikt wordt tussen moeder en kind, in de Vlaamse Rand, het Vlaamse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijke Gewest, in 2017, in procenten (%).

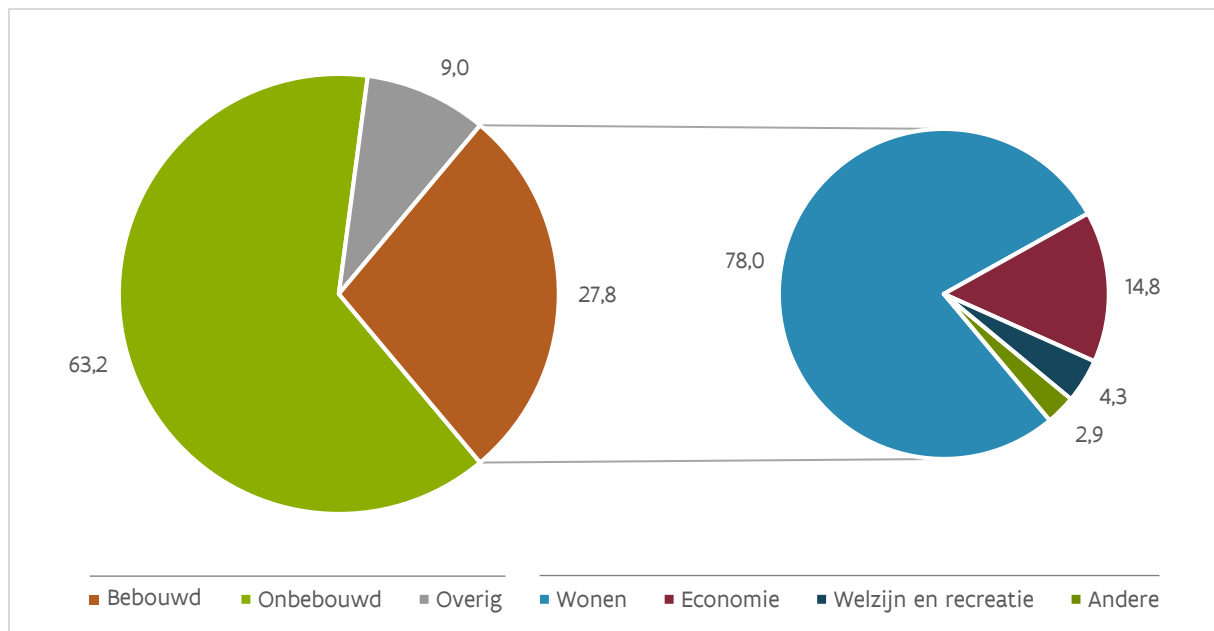
Bron: Kind en Gezin, bewerking Statistiek Vlaanderen.

8 RUIMTEGEBRUIK EN WONEN

Het aandeel **bebouwde oppervlakte** in de Vlaamse Rand bedraagt in 2018 27,8% (Figuur 8.1). Na een lichte toename van het aandeel bebouwde oppervlakte in de periode 2008-2016, van 26,2% naar 27,9%, is het sindsdien nagenoeg onveranderd gebleven. Het aandeel bebouwde oppervlakte is wel beduidend hoger dan in het Vlaamse Gewest (19,3%) en de provincie Vlaams-Brabant (20,1%), al is het ook daar licht toegenomen sinds 2008. Het meest bebouwde gebied is evenwel het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, waar 47,2% van de oppervlakte bebouwd is.

Tussen de gemeenten van de Vlaamse Rand zijn er grote verschillen. In Drogenbos is meer dan de helft van de oppervlakte (52,5%) bebouwd, al liggen deze waarden nauwelijks lager in twee andere faciliteitengemeenten: Wezembeek-Oppem (48,1%) en Kraainem (47,1%). Aan het andere uiterste vinden we Merchtem (21,0%), Meise (21,3%) en Tervuren (21,8%), waar slechts een vijfde van de oppervlakte bebouwd is.

Figuur 8.1: Bebouwde en onbebouwde oppervlakte (links) en bebouwde oppervlakte naar functie (rechts) in de Vlaamse Rand, in 2018, in procenten (%).¹⁰

Bron: Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen.

De bebouwde oppervlakte kan opgesplitst worden naar de functie die men erop uitoefent. Het grootste deel van de bebouwde oppervlakte van de Vlaamse Rand (78,0%) wordt ingezet voor de **woonfunctie** (Figuur 8.1). Dat is minder dan in de gehele provincie Vlaams-Brabant (81,5%), maar meer dan in het Vlaamse Gewest (75,1%) en vooral het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (64,2%). Daarnaast zet men een aanzienlijk deel van de oppervlakte in voor de **economische functie** (14,8%). Het aandeel van **welzijn en recreatie** is eerder beperkt (4,3%). Die laatste functie neemt enkel in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest meer dan 10% van de bebouwde oppervlakte in (12,2%). De meeste individuele gemeenten in de Vlaamse Rand kennen een gelijkaardige verhouding tussen de drie functies, met een aanzienlijk overwicht voor de woonfunctie. De economische functie neemt een groter aandeel in van de bebouwde oppervlakte in de tewerkstellingsgemeenten Machelen

¹⁰ Het aandeel 'Overig' betreft niet-gekadastreerde oppervlakte (bv. openbare wegen, pleinen, waterlopen) en niet-genormaliseerde oppervlakte.

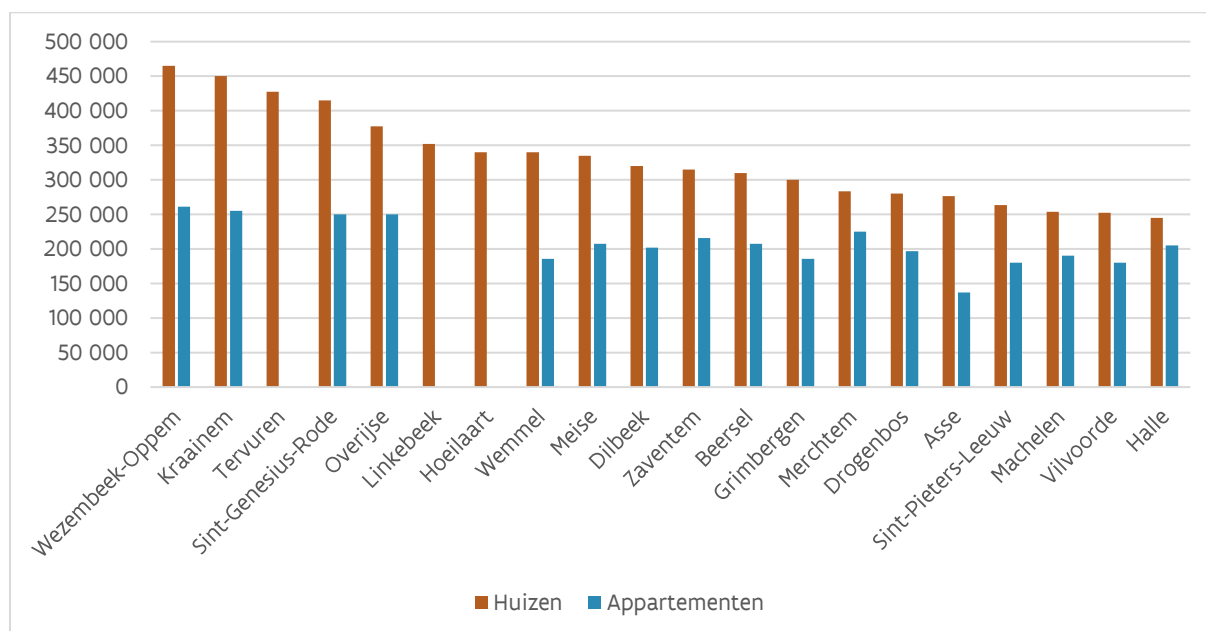
(48,5%), Zaventem (29,8%) en Vilvoorde (26,1%). In Drogenbos loopt het aandeel zelfs op tot 56,5%. Welzijn en recreatie is in geen enkele gemeente van de Vlaamse Rand van groot belang.

In 2017 vinden in de Vlaamse Rand 8.306 **verkopten van huizen en appartementen** plaats. Dat is minder dan de helft van alle verkopen in de provincie Vlaams-Brabant in dat jaar (21.004). De meeste verkopen werden afgesloten in Vilvoorde (989) en Dilbeek (743). De minste verkopen zijn er in Drogenbos (82) en Linkebeek (112).

De **vastgoedprijzen** lopen sterk uiteen binnen de Vlaamse Rand (Figuur 8.2). De mediaanprijs voor de verkopen van woonhuizen ligt in 2017 het hoogst in de faciliteitengemeenten Wezembeek-Oppem (465.000 euro), Kraainem (450.000 euro) en Sint-Genesius-Rode (415.000 euro), evenals in Tervuren (427.500 euro). De laagste mediaanprijzen noteren we in Machelen (251.750 euro) en Vilvoorde (252.500 euro), twee gemeenten waar de economische functie zwaarder doorweegt. Huizen in de Vlaamse Rand zijn zo beduidend duurder dan in het hele Vlaamse Gewest, waar de mediaanprijs in 2017 240.000 euro bedraagt.

Een gelijkaardige vaststelling geldt voor de mediaanprijs voor de verkopen van appartementen. Ook op dat vlak stellen we de hoogste mediaanprijzen vast in Wezembeek-Oppem (261.250 euro), Kraainem (255.000 euro) en Sint-Genesius-Rode (250.000 euro). Ook in Overijse liggen de appartementsprijzen eerder hoog (250.000 euro). De goedkoopste appartementen zijn er in Asse (137.000 euro), pas op afstand gevolgd door Sint-Pieters-Leeuw (180.000 euro) en Vilvoorde (180.000 euro). Die laatste gemeenten sluiten ook aan bij de mediaanprijs voor het Vlaamse Gewest (180.000 euro).

Figuur 8.2: Mediaanprijzen voor woonhuizen en appartementen in de Vlaamse Rand, per gemeente, in 2017, in euro.¹¹

Bron: Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen.

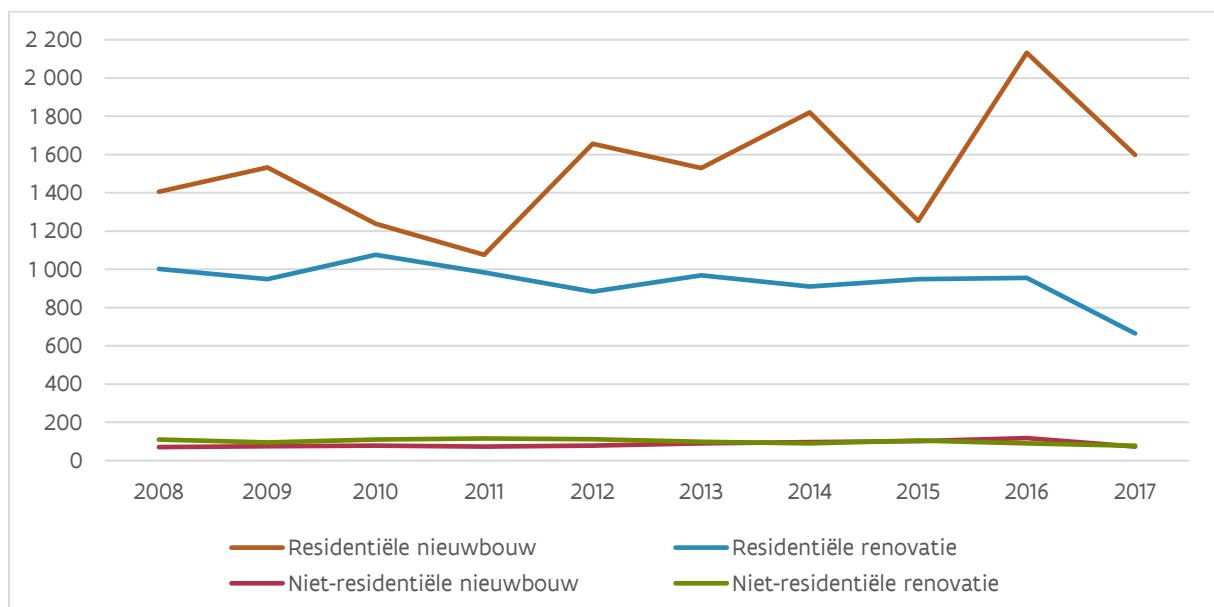
De gemiddelde prijs voor de verkopen van **bouwgrond** bedraagt in 2014 202,4 euro per m². Dat is hoger dan in het Vlaamse Gewest (176,6 euro per m²) en Vlaams-Brabant (190,7 euro per m²), maar

¹¹ De mediaanprijs voor verkopen van appartementen is niet beschikbaar voor de gemeenten Hoeilaart, Linkebeek en Tervuren.

veel lager dan in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (554,0 euro per m²). Binnen de Vlaamse Rand worden de hoogste prijzen geregistreerd in Kraainem (480,7 euro per m²), op ruime afstand gevolgd door Tervuren (319,9 euro per m²), Drogenbos (316,9 euro per m²) en Zaventem (310,6 euro per m²). Bouwgrond is het goedkoopst in Dilbeek (113,4 euro per m²), gevolgd door Grimbergen (170,1 euro per m²) en Merchtem (174,9 euro per m²).

In 2017 reikt men in de Vlaamse Rand 1.670 **vergunningen voor nieuwbouw** uit. Het grootste deel daarvan, 1.597 vergunningen, is bedoeld voor residentiële nieuwbouw. Daarvan zijn 571 vergunningen gericht op de bouw van eengezinswoningen, terwijl de overige 1.026 bedoeld zijn voor de bouw van appartementen. De resterende 73 nieuwbouwvergunningen zijn gericht op niet-residentiële nieuwbouw. Daarnaast worden in 2017 ook 743 **vergunningen voor renovatie** uitgereikt. 665 vergunningen zijn bedoeld voor de renovatie van residentiële gebouwen, 78 voor de renovatie van niet-residentiële gebouwen. Terwijl de evolutie van de vergunningen voor nieuwbouw sinds 2008 een schommelend verloop kent, gaat de evolutie van het aantal vergunningen voor renovatie eerder in dalende lijn (Figuur 8.3).

Figuur 8.3: Aantal vergunningen voor residentiële en niet-residentiële nieuwbouw en renovatie in de Vlaamse Rand, van 2008 tot 2018, in aantallen.

Bron: Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen.

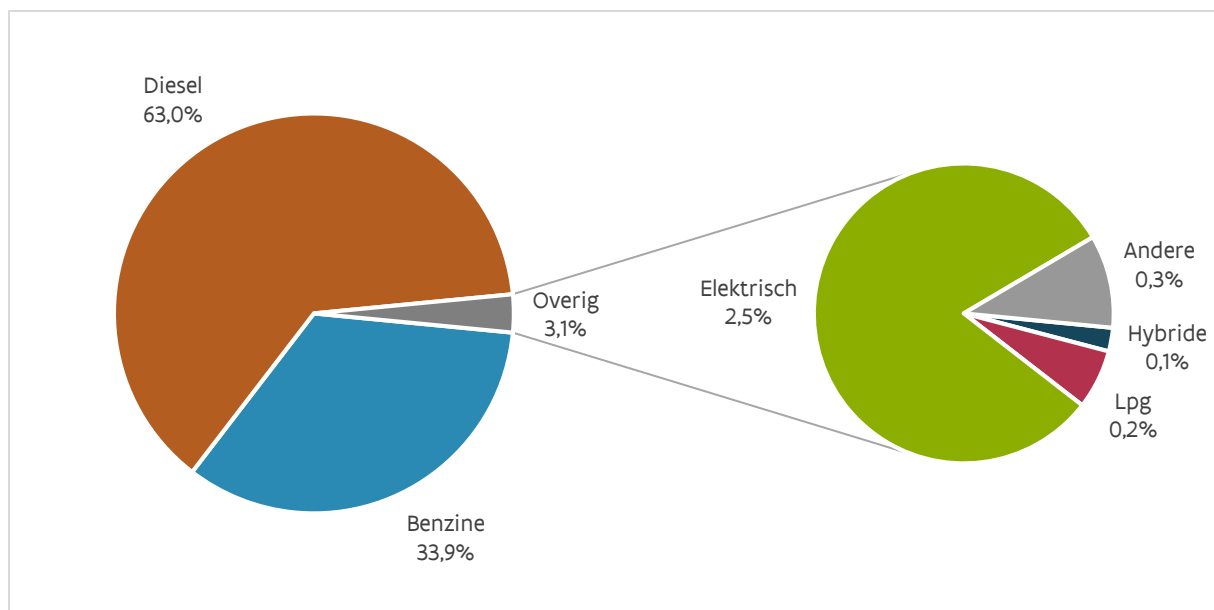
Per 100 huishoudens telt de Vlaamse Rand in 2017 4,1 **sociale woonegelegenheden**. Dat is meer dan in de provincie Vlaams-Brabant (3,6 woonegelegenheden per 100 huishoudens), maar minder dan in het volledige Vlaamse Gewest (5,5 woonegelegenheden per 100 huishoudens). Sinds 2008 zijn die waarden bovendien amper gewijzigd. Er zijn wel aanzienlijke verschillen tussen de gemeenten van de Vlaamse Rand. Het meest uitgebreide sociale woningaanbod is er in Vilvoorde (8,7 woonegelegenheden per 100 huishoudens), gevolgd door Wezembeek-Oppem (7,3 woonegelegenheden per 100 huishoudens) en Sint-Pieters-Leeuw (6,5 woonegelegenheden per 100 huishoudens). Het aanbod is het meest beperkt in Wemmel (0,5 woonegelegenheden per 100 huishoudens), Overijse (1,3 woonegelegenheden per 100 huishoudens), Sint-Genesius-Rode (1,3 woonegelegenheden per 100 huishoudens) en Merchtem (1,4 woonegelegenheden per 100 huishoudens).

9 MOBILITEIT

In 2018 telt de Vlaamse Rand 820 **personenwagens** per 1.000 inwoners. Dat is een hoog cijfer in vergelijking met zowel het Vlaamse Gewest (540 voertuigen per 1.000 inwoners) als de provincie Vlaams-Brabant (675 voertuigen per 1.000 inwoners). Het hoge cijfer voor de Vlaamse Rand kan evenwel toegeschreven worden aan slechts twee gemeenten, Zaventem en Machelen, waar respectievelijk 3.901 en 2.506 personenwagens per 1.000 inwoners zijn. Een verklaring voor de hoge cijfers in die gemeenten kan de aanwezigheid van leasingmaatschappijen van wagens zijn. Het aantal personenwagens per 1.000 inwoners gaat bovendien in stijgende lijn. Ten opzichte van 2008 is er in de Vlaamse Rand een toename van 8,6%, in het Vlaamse Gewest een toename van 9,2% en in Vlaams-Brabant zelfs een toename van 16,8%.

De wagens die in de Vlaamse Rand geregistreerd zijn, kunnen onderverdeeld worden naar **brandstoftype** (Figuur 9.1). In 2018 rijdt de meerderheid van de wagens nog steeds op diesel (63,0%) of benzine (33,9%). Alle andere brandstoftypes zijn samen slechts goed voor 3,1% van het totale wagenpark in de Vlaamse Rand. Hiervan bestaat het grootste deel uit elektrische wagens, goed voor 2,5% van alle wagens. Het aandeel van hybride wagens en wagens op lpg is verwaarloosbaar.

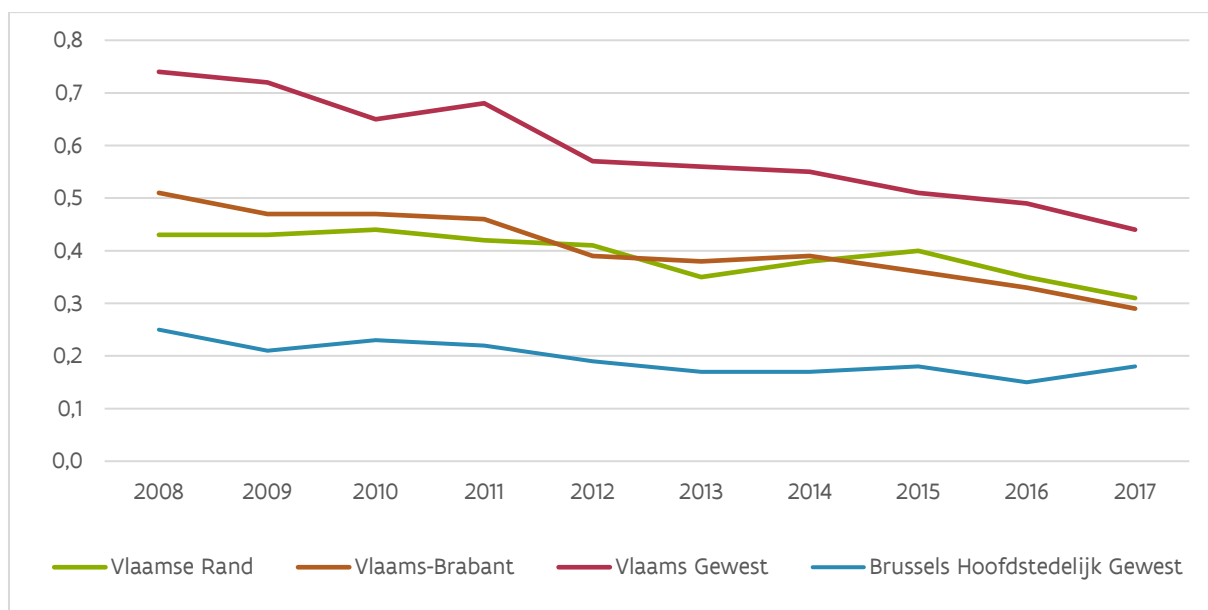
Figuur 9.1: Indeling van de personenwagens in de Vlaamse Rand naar brandstoftype, in 2018, in procenten (%).

Bron: Statbel, bewerking Statistiek Vlaanderen.

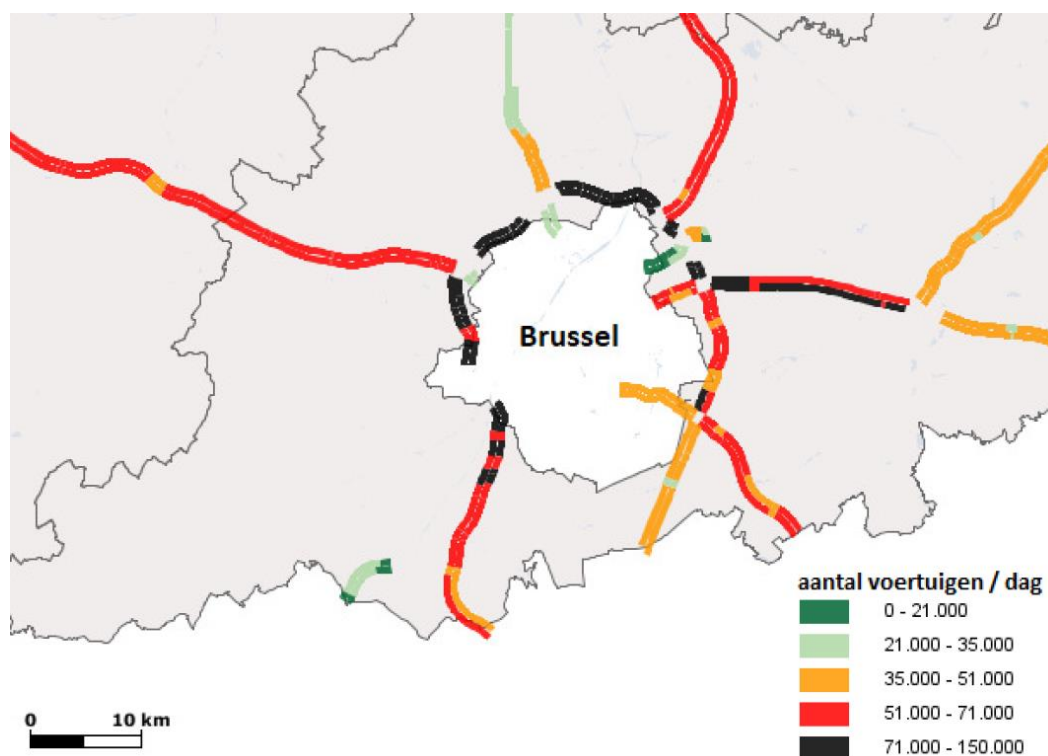
In 2017 vallen in de Vlaamse Rand 133 **verkeersslachtoffers** (zwaargewonden en doden). Dat zijn 0,31 slachtoffers per 1.000 inwoners. De Vlaamse Rand scoort daarmee iets hoger dan de hele provincie Vlaams-Brabant (0,29 slachtoffers per 1.000 inwoners), maar doet het wel beter dan het Vlaamse gemiddelde (0,44 slachtoffers per 1.000 inwoners). De laagste waarden vinden we echter in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (0,18 slachtoffers per 1.000 inwoners). In elk van die gebieden is er een daling geweest van het relatieve aantal verkeersslachtoffers sinds 2008 (Figuur 9.2). Maar waar het relatieve aantal verkeersslachtoffers in Vlaams-Brabant en in het Vlaamse Gewest met meer dan 40% is afgenomen, bleef de afname in de Vlaamse Rand beperkt tot 27,9%. Enkel in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest is er de laatste jaren een status quo.

Figuur 9.2: Aantal verkeersslachtoffers (zwaargewonden en doden), van 2008 tot 2017, in aantal per 1.000 inwoners.

Bron: Statbel, bewerking: Statistiek Vlaanderen.

Figuur 9.3: Gemiddeld aantal voertuigen per dag op de R0, werkdagen exclusief schoolvakanties, in 2018, in aantal voertuigen per dag.

Bron: Vlaams Verkeerscentrum.¹²

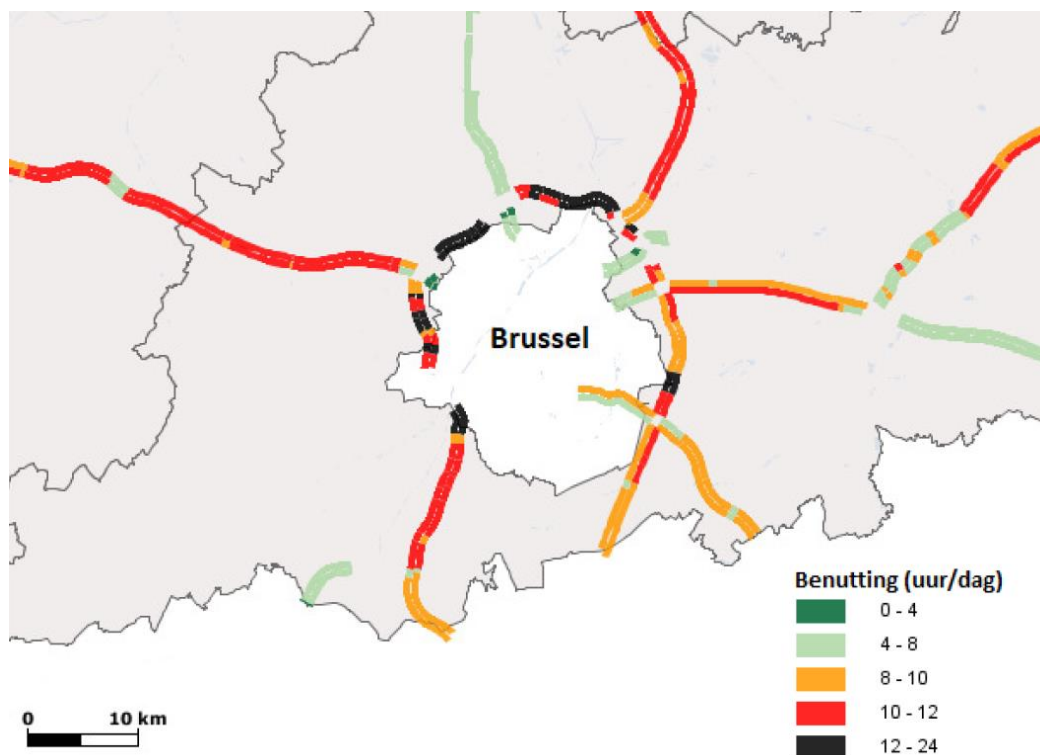
¹² Vlaams Verkeerscentrum (2019). *Verkeersindicatoren snelwegen Vlaanderen 2018*, Antwerpen, p. 21.

Onderling verschillen de gemeenten van de Vlaamse Rand opnieuw sterk van elkaar. Het relatieve aantal verkeersslachtoffers is in 2017 het hoogst in Linkebeek (1,06 slachtoffers per 1.000 inwoners), op ruime afstand gevolgd door Zaventem (0,75 slachtoffers per 1.000 inwoners), Drogenbos (0,55 slachtoffers per 1.000 inwoners) en Beersel (0,52 slachtoffers per 1.000 inwoners). De minste verkeersslachtoffers vallen in Grimbergen (0,11 slachtoffers per 1.000 inwoners) en Overijse (0,12 slachtoffers per 1.000 inwoners).

De R0, de Ring rond Brussel, oefent een sterke invloed uit op de mobiliteit in de Vlaamse Rand. Er is sprake van zeer hoge **verkeersvolumes**. Vooral de noord- en westrand van de R0 zorgen voor een zware belasting op de Vlaamse Rand: op werkdagen (zonder schoolvakanties) passeren er in 2018 gemiddeld 71.000 tot 150.000 voertuigen (Figuur 9.3). Die wegsegmenten noteren hiermee, na de R1 of de Ring om Antwerpen, de hoogste verkeersvolumes in Vlaanderen. Ten oosten en ten zuiden van Brussel is de druk minder groot, al rijden er daar nog steeds 35.000 tot 71.000 voertuigen per dag.

Om zicht te krijgen op de mate waarin verkeersvolumes problemen veroorzaken, moeten we de **verzadigingsgraad** bekijken. Verkeersvolumes zijn immers misleidend, in die zin dat ze geen rekening houden met het aantal beschikbare rijstroken. Dat aantal verschilt van wegsegment tot wegsegment. De verzadigingsgraad, of de relatieve benutting van het wegsegment, geeft weer hoeveel uren per dag de volledige beschikbare capaciteit nodig is om de huidige dagvolumes te kunnen verwerken. Een wegsegment wordt als verzadigd beschouwd wanneer de drempel van 10 uren overschreden wordt.

Figuur 9.4: Gemiddelde verzadigingsgraad of relatieve benutting per wegsegment op de R0, werkdagen exclusief schoolvakanties, in 2018, in aantal uren per dag.

Bron: Vlaams Verkeerscentrum.¹³

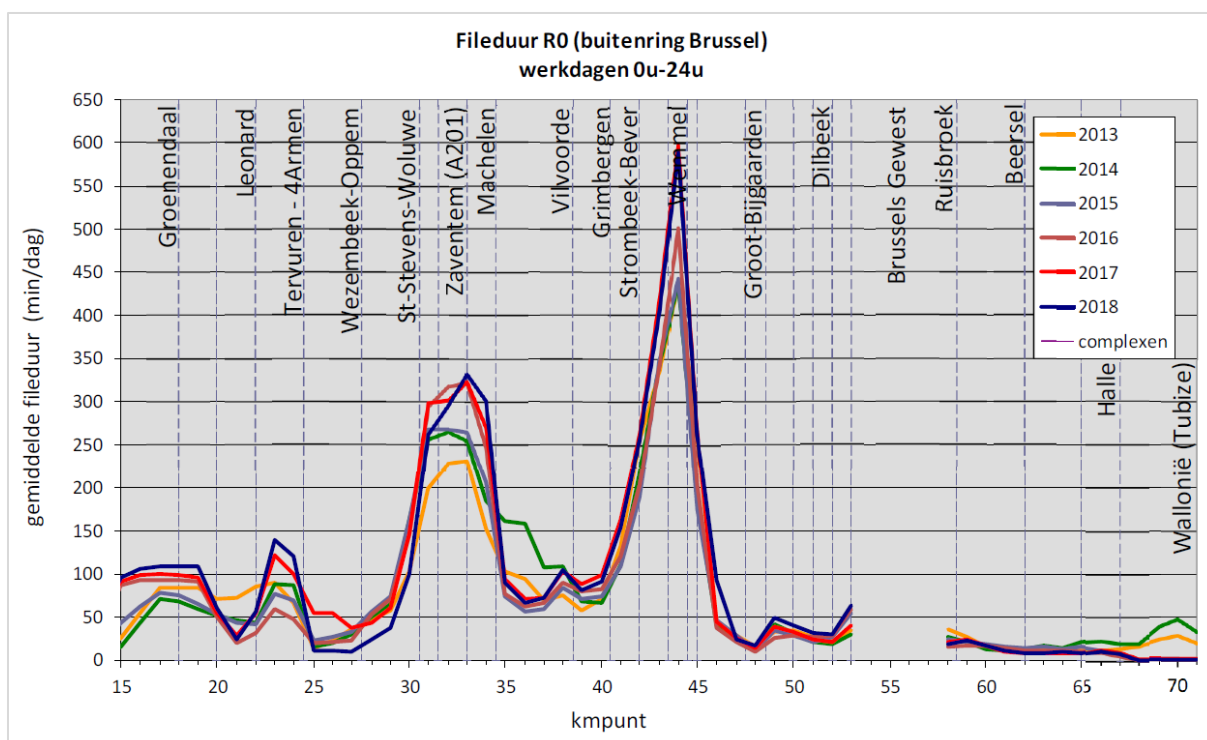
¹³ Vlaams Verkeerscentrum (2019). *Verkeersindicatoren snelwegen Vlaanderen 2018*, Antwerpen, p. 43.

De noord- en oostrand van Brussel kennen een zeer hoge verzadigingsgraad (meer dan 12 uren per dag), ondanks het grote aantal rijstroken (Figuur 9.4). Verschillende wegsegmenten van de R0 kennen zelfs een verzadigingsgraad van meer dan 15 uren per dag. De oost- en zuidrand van Brussel hebben een lagere verzadigingsgraad, al is er hier nog steeds sprake van meer dan 8 uren per dag.

Die hoge mate van verzadiging weerspiegelt zich ook in de **gemiddelde fileduur** op de R0 (Figuur 9.5). Op de Brusselse buitenring loopt de gemiddelde fileduur in Wemmel op tot bijna 600 minuten of tien uren per dag. Ook de segmenten nabij Zaventem en Machelen hebben te kampen met een zeer hoge fileduur (240 minuten per dag en meer). Op de meeste plaatsen van de Brusselse buitenring is de fileduur bovendien toegenomen sinds 2013.

Figuur 9.5: Gemiddelde fileduur op de R0 (buitenring), van 2013 tot 2018, in aantal minuten per dag.

Bron: Vlaams Verkeerscentrum.¹⁴

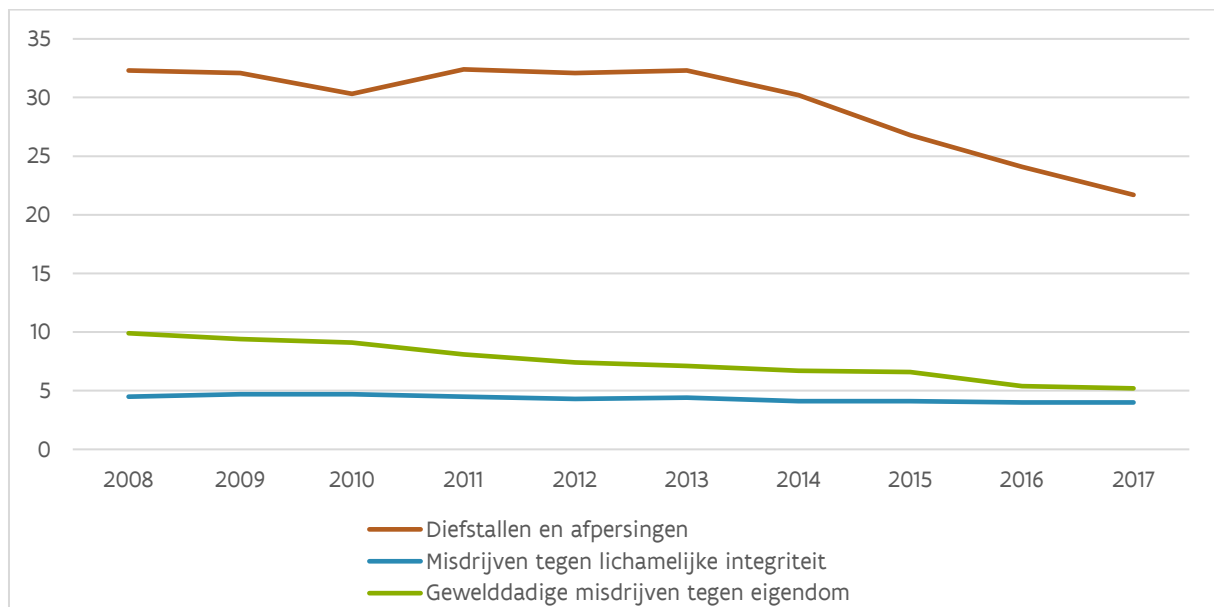
¹⁴ Vlaams Verkeerscentrum (2019). *Verkeersindicatoren snelwegen Vlaanderen 2018*, Antwerpen, p. 78.

10 CRIMINALITEIT

Diefstallen en afpersingen vormen een van de meest voorkomende problemen op vlak van criminaliteit in de Vlaamse Rand. In 2017 worden 21,7 diefstallen en afpersingen per 1.000 inwoners geregistreerd. Dat cijfer is vergelijkbaar met dat van het Vlaamse Gewest (22,2 registraties per 1.000 inwoners) en de provincie Vlaams-Brabant (21,0 registraties per 1.000 inwoners). In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest ligt dat aantal opvallend hoger, met 54,0 diefstallen en afpersingen per 1.000 inwoners. Tussen 2008 en 2017 zijn diefstallen en afpersingen wel afgenomen in de Vlaamse Rand: in 2008 ging het nog om 32,3 registraties per 1.000 inwoners (Figuur 10.1). Dat is een daling met 32,8%.

Zowel het aandeel **misdrijven tegen de lichamelijke integriteit** als het aandeel **gewelddadige misdrijven tegen eigendom** ligt aanzienlijk lager, met respectievelijk 4,0 en 5,2 misdrijven per 1.000 inwoners in de Vlaamse Rand in 2017. Die waarden liggen bovendien lager dan in het Vlaamse Gewest (respectievelijk 6,0 en 6,6 registraties per 1.000 inwoners), maar zijn vergelijkbaar met de waarden van Vlaams-Brabant. Ook deze vormen van criminaliteit zijn afgenomen tussen 2008 en 2017 (Figuur 10.1). De sterkste daling was er bij de gewelddadige misdrijven tegen eigendom. Dat aandeel is bijna gehalveerd. In 2008 waren er nog 9,9 registraties per 1.000 inwoners. De daling van de misdrijven tegen lichamelijke integriteit was beperkter.

Figuur 10.1: Aantal diefstallen en afpersingen, aantal misdrijven tegen de lichamelijke integriteit en aantal gewelddadige misdrijven tegen eigendom in de Vlaamse Rand, van 2008 tot 2017, in aantal registraties per 1.000 inwoners.

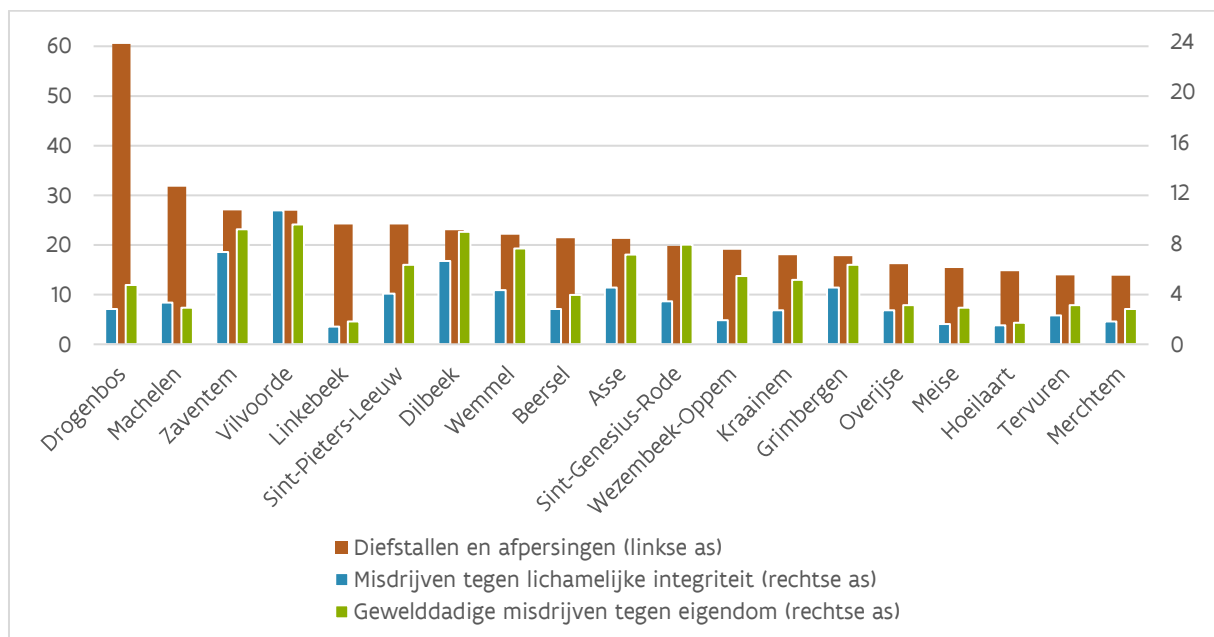

Bron: Directie van de politionele informatie en de ICT-middelen, bewerking Statistiek Vlaanderen.

Tussen de gemeenten van de Vlaamse Rand zijn er wel grote verschillen (Figuur 10.2). Bij de diefstallen en afpersingen springt Drogenbos in het oog met 60,5 registraties per 1.000 inwoners. Pas op enige afstand volgen de tewerkstellingsgemeenten Machelen (31,7 registraties per 1.000 inwoners), Zaventem (27,0 registraties per 1.000 inwoners) en Vilvoorde (26,9 registraties per 1.000 inwoners). De minste diefstallen en afpersingen zijn er in Merchtem (13,8 registraties per 1.000 inwoners) en Tervuren (13,9 registraties per 1.000 inwoners). Bij het aandeel misdrijven tegen lichamelijke integriteit gebeuren de meeste misdrijven in Vilvoorde (10,6 registraties per 1.000

inwoners), gevolgd door Zaventem (7,3 registraties per 1.000 inwoners) en Dilbeek (6,6 registraties per 1.000 inwoners). De minste misdrijven tegen lichamelijke integriteit worden geregistreerd in Hoeilaart, Linkebeek, Merchtem, Meise en Wezembeek-Oppem (<2 registraties per 1.000 inwoners). Het aandeel gewelddadige misdrijven tegen eigendom ligt opnieuw het hoogst in Vilvoorde (9,5), opnieuw gevolgd door Zaventem (9,1 registraties per 1.000 inwoners) en Dilbeek (8,9 registraties per 1.000 inwoners). De laagste waarden stellen we vast in Hoeilaart (1,7 registraties per 1.000 inwoners) en Linkebeek (1,8 registraties per 1.000 inwoners).

Figuur 10.2: Aantal diefstallen en afpersingen (linkse as), aantal misdrijven tegen de lichamelijke integriteit en aantal gewelddadige misdrijven tegen eigendom (rechtse as) in de Vlaamse Rand, naar gemeente, in 2017, in aantal registraties per 1.000 inwoners.

Bron: Directie van de politionele informatie en de ICT-middelen, bewerking Statistiek Vlaanderen.

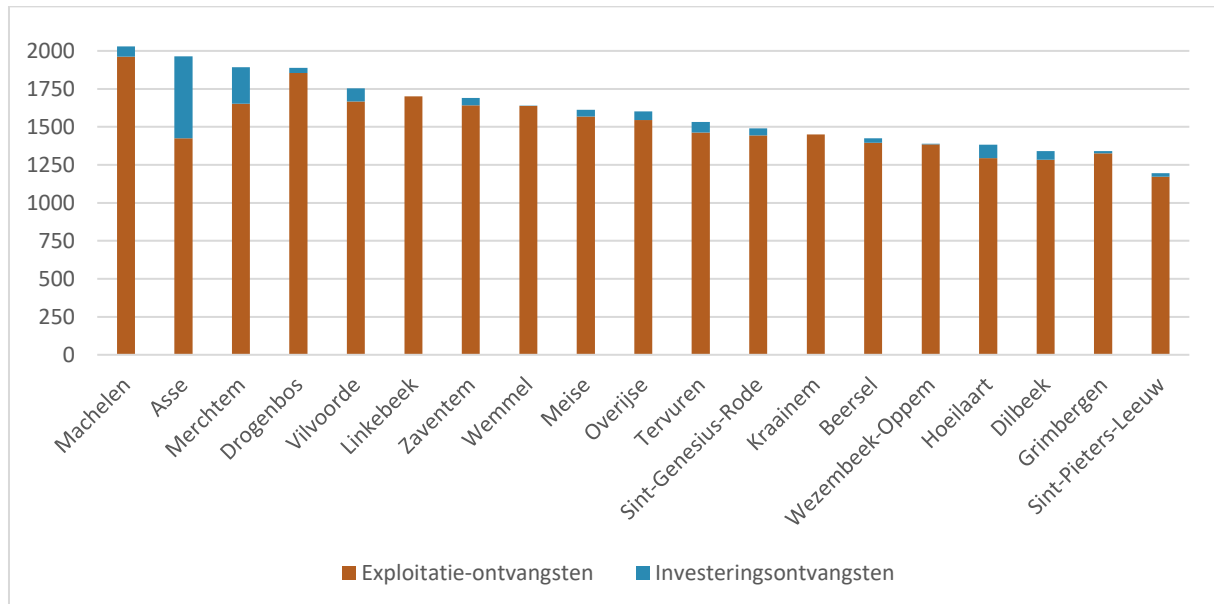
11 BESTUURSKRACHT

De bestuurskracht van een lokaal bestuur verwijst naar de middelen waarover dat bestuur beschikt in verhouding tot de taken die het moet uitvoeren. Hier bespreken we eerst de middelenzijde van de gemeenten, gevolgd door de uitgaven en de financiële schuld.

In 2017 ontvangen de gemeenten van de Vlaamse Rand gemiddeld 1.478 euro per inwoner aan **exploitatie-ontvangsten**. Dat zijn ontvangsten die gewoonlijk minstens één keer per financieel boekjaar voorkomen en die te maken hebben met de regelmatige, gewone werking van het bestuur.¹⁵ Het gemiddelde voor het Vlaamse Gewest ligt, met 1.596 euro per inwoner, een stuk hoger. In de volledige provincie Vlaams-Brabant daarentegen komen de exploitatie-ontvangsten maar op 1.452 euro per inwoner. Binnen de Vlaamse Rand liggen deze ontvangsten het hoogst in Machelen (1.962 euro per inwoner) en Drogenbos (1.855 euro per inwoner) (Figuur 11.1). De laagste waarde noteren we in Sint-Pieters-Leeuw (1.171 euro per inwoner).

Daarnaast ontvangen de gemeenten van de Vlaamse Rand in 2017 gemiddeld 94 euro per inwoner aan **investeringsontvangsten**. Dat zijn ontvangsten die slaan op verrichtingen verbonden aan de aanschaf, het gebruik en de vervreemding van duurzame middelen. Deze inkomsten liggen iets hoger dan het gemiddelde voor zowel het Vlaamse Gewest (75 euro per inwoner) als Vlaams-Brabant (89 euro per inwoner). Twee gemeenten uit de Vlaamse Rand wijken sterk af van het gemiddelde, namelijk Asse (539 euro per inwoner) en Merchtem (240 euro per inwoner) (Figuur 11.1).

Figuur 11.1: Exploitatie-ontvangsten en investeringsontvangsten in de Vlaamse Rand, per gemeente, in 2017, in euro per inwoner.

Bron: Agentschap Binnenlands Bestuur.

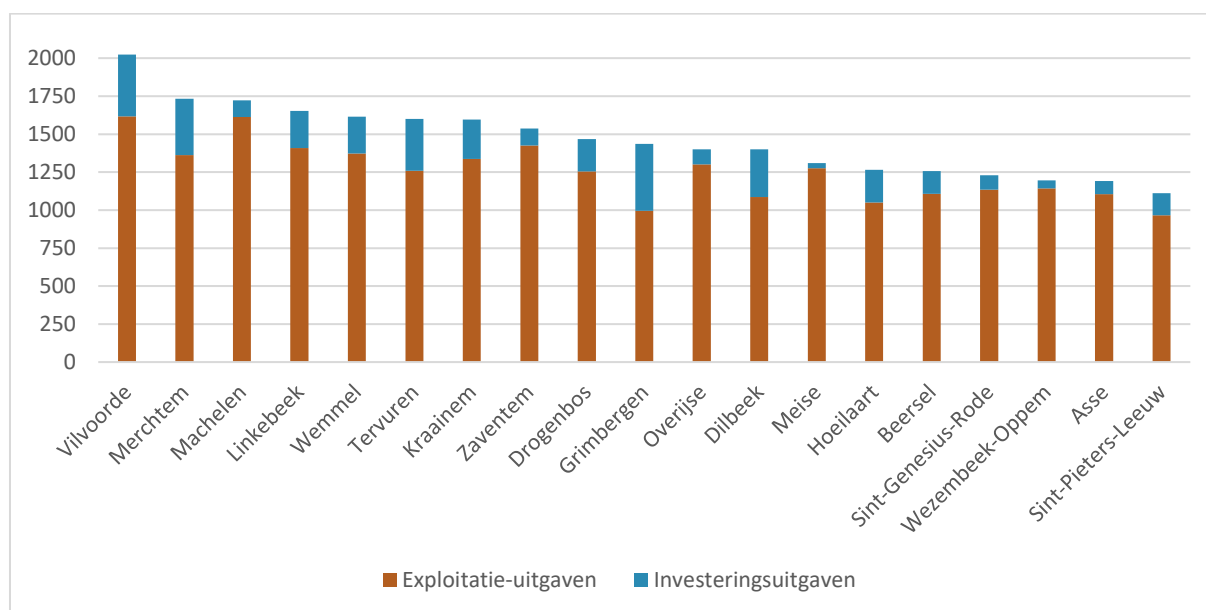
Gemeenten kunnen autonoom beslissen om naast bovenstaande overdrachten vanuit het Vlaamse Gewest nog andere ontvangsten te innen. De bekendste ontvangsten in die categorie zijn de aanvullende personenbelasting en de opcentiemen op de onroerende voorheffing. Sinds 2014

¹⁵ Denk aan de fiscale ontvangsten en boetes, maar ook de algemene en specifieke werkingsubsidies. Voor meer informatie, zie <https://lokaalbestuur.vlaanderen.be/node/478>.

bedraagt de aanslagvoet voor de **aanvullende personenbelasting (APB)** gemiddeld 6,8% in de Vlaamse Rand. Dat is lager dan het Vlaamse gemiddelde, dat sinds 2017 7,2% bedraagt. Dat hangt samen met de gemiddeld hogere inkomens in de Vlaamse Rand, waardoor de opbrengst van één procent aanvullende personenbelasting hoger ligt. Zo kunnen de gemeenten in de Vlaamse Rand hun belastingtarieven lager houden dan in andere Vlaamse gemeenten en toch dezelfde opbrengsten genereren. In 2017 bedraagt de APB-opbrengst in de Vlaamse Rand gemiddeld 349 euro per inwoner. Dat is, ondanks de lagere APB-tarieven in de Vlaamse Rand, meer dan het gemiddelde van het Vlaamse Gewest (306 euro per inwoner). De aanslagvoeten in de gemeenten van de Vlaamse Rand schommelen in 2019 tussen 5,0% in Machelen en Zaventem en 8,2% in Meise.

Daarnaast halen de gemeenten ook inkomsten uit de **opcentiemen op de onroerende voorheffing (OOV)**. Door de hogere waarde van het vastgoed in de Vlaamse Rand ligt de opbrengst van de opcentiemen er in 2017, met 380 euro per inwoner, eveneens hoger dan gemiddeld in het Vlaamse Gewest (342 euro per inwoner). De gemeenten van de Vlaamse Rand moeten dus minder hoge opcentiemen heffen om eenzelfde bedrag aan inkomsten te kunnen innen als gemiddeld in het Vlaamse Gewest. De aanslagvoet in de Vlaamse Rand ligt met 674 opcentiemen dan ook lager dan het gemiddelde van het Vlaamse Gewest (880 opcentiemen). In de Vlaamse Rand liggen de opcentiemen het laagst in Zaventem (472 opcentiemen). In Vilvoorde is het dubbel zoveel (960 opcentiemen).

Figuur 11.2: Exploitatie-uitgaven en investeringsuitgaven in de Vlaamse Rand, per gemeente, in 2017, in euro per inwoner.

Bron: Agentschap Binnenlands Bestuur.

Langs de uitgavenzijde stellen we vast dat de **exploitatie-uitgaven** in 2017 in de Vlaamse Rand 1.221 euro per inwoner bedragen. Dat zijn uitgaven die gewoonlijk minstens één keer per financieel boekjaar voorkomen en die te maken hebben met de regelmatige, gewone werking van het bestuur.¹⁶ Het gemiddelde voor het Vlaamse Gewest ligt hoger (1.360 euro per inwoner). De hoogste exploitatie-uitgaven noteren we in de tewerkstellingsgemeenten Vilvoorde (1.617 euro per inwoner),

¹⁶ Denk aan de personeelskosten, maar ook de toegestane werkingssubsidies vallen onder dit begrip. Voor meer informatie, zie <https://lokaalbestuur.vlaanderen.be/node/483>.

Machelen (1.613 euro per inwoner) en Zaventem (1.426 euro per inwoner), de laagste in Sint-Pieters-Leeuw (967 euro per inwoner) en Grimbergen (996 euro per inwoner) (Figuur 11.2).

Ook de **investeringsuitgaven** liggen in de Vlaamse Rand, met 219 euro per inwoner, lager dan het Vlaamse gemiddelde (279 euro per inwoner). Investeringsuitgaven zijn uitgaven die slaan op de verrichtingen die verbonden zijn aan de aanschaf, het gebruik en de vervreemding van duurzame middelen. Grimbergen laat hier de hoogste waarde optekenen (439 euro per inwoner) (Figuur 11.2). Aan het andere uiterste vinden we Meise (33 euro per inwoner).

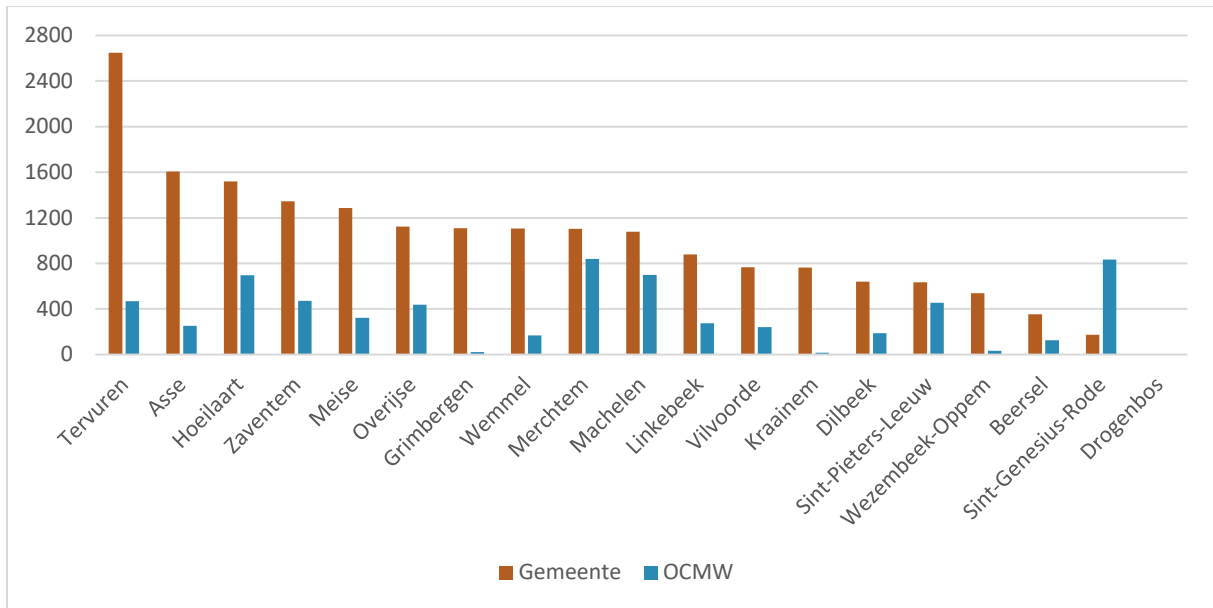
Het verschil tussen de ontvangsten en de uitgaven (zowel exploitatie-, investerings- als andere verrichtingen) resulteert in het **begrotingssaldo of budgettair saldo** van het boekjaar. Dat saldo geeft een beeld van de netto-kasstroom van de gemeente in een gegeven boekjaar. In 2017 kennen de gemeenten van de Vlaamse Rand gemiddeld een begrotingssaldo van 28 euro per inwoner. Dat is hoger dan gemiddeld in de provincie Vlaams-Brabant (17 euro per inwoner). Voor het hele Vlaamse Gewest komt het begrotingssaldo in 2017 zelfs negatief uit, op -17 euro per inwoner. Achter die gemiddelde cijfers gaan echter grote verschillen schuil. Ook in de Vlaamse Rand hebben negen individuele gemeenten in 2017 een negatief begrotingssaldo, tot -247 euro per inwoner in Tervuren. Slechts tien gemeenten hebben een positief saldo, met de hoogste waarde in Asse (357 euro per inwoner). Bovendien fluctueert het begrotingssaldo bij elk van de gemeenten ook sterk doorheen de tijd.

De **autofinancieringsmarge** (AFM) is het verschil van het exploitatiesaldo (dit zijn de exploitatie-ontvangsten min de exploitatie-uitgaven) en de netto periodieke leningsuitgaven van aflossingen en interesten. Deze indicator geeft zo weer in welke mate de dagelijkse werking (exploitatiesaldo) in staat is de leningslasten te dragen. Hoe groter dat cijfer, des te meer extra uitgaven men kan maken zonder bijkomende leningen en zonder aan de bestaande lopende verrichtingen te moeten raken. Het gemiddelde voor de Vlaamse Rand bedraagt in 2017 169 euro per inwoner. Daarmee doet de Vlaamse Rand het beter dan het gemiddelde voor het Vlaamse Gewest (142 euro per inwoner) en voor Vlaams-Brabant (152 euro per inwoner). Ook hier stellen we echter vast dat er grote verschillen zijn tussen individuele gemeenten, gaande van 9 euro per inwoner in Tervuren tot 288 euro per inwoner in Sint-Genesius-Rode. Bovendien fluctueert ook de autofinancieringsmarge sterk doorheen de tijd.

De **financiële schuld** ligt in 2017 in de Vlaamse Rand op gemiddeld 1.013 euro per inwoner. Dat is lager dan in zowel het Vlaamse Gewest (1.055 euro per inwoner) als de provincie Vlaams-Brabant (1.089 euro per inwoner). Er bestaan echter opnieuw grote verschillen tussen de gemeenten (Figuur 11.3). Terwijl de schuld in Drogenbos 0 euro per inwoner bedraagt, en in Sint-Genesius-Rode slechts 175 euro per inwoner, loopt de financiële schuld van de gemeente in Tervuren op tot 2.647 euro per inwoner, pas op ruime afstand gevolgd door Asse (1.606 euro per inwoner) en Hoeilaart (1.520 euro per inwoner).

De gemeenten moeten daarnaast ook de **financiële schuld van het OCMW** aanzuiveren. De schuld van de OCMW's in de Vlaamse Rand is in 2017, met gemiddeld 329 euro per inwoner, hoger dan het Vlaamse gemiddelde (316 euro per inwoner) en het gemiddelde van Vlaams-Brabant (203 euro per inwoner). Ook hier zien we eenzelfde variatie tussen de gemeenten (Figuur 11.3). Terwijl de schuld van het OCMW in Drogenbos opnieuw 0 euro per inwoner bedraagt, loopt ze op tot 835 euro per inwoner in Sint-Genesius-Rode en tot 840 euro per inwoner in Merchtem.

Figuur 11.3: Financiële schuld van de gemeente en van het OCMW in de Vlaamse Rand, per gemeente, in 2017, in euro per inwoner.

Bron: Agentschap Binnenlands Bestuur.

KERNGETALLEN PER GEMEENTE

In onderstaande tabel brengen we enkele kernindicatoren samen. De drie gemeenten met de hoogste cijfers duiden we in het lichtblauw aan, de drie gemeenten met de laagste cijfers in het lichtrood.

Merchtem en **Meise**, twee semi-rurale gemeenten in het noorden van de Vlaamse Rand, hebben een eerder open karakter: ze behoren tot de meest dunbevolkte en minst bebouwde gemeenten van de Vlaamse Rand. Daarnaast hebben ze de laagste aandelen van inwoners met een niet-Belgische nationaliteit. Ze zijn ook allebei welvarend: we vinden er hoge werkzaamheidsgraden en lage werkloosheidsgraden. We vinden er ook de laagste aandelen leerlingen die les volgen in een school van de Franstalige Gemeenschap en de hoogste aandelen moeders die Nederlands praten met hun kinderen.

Grimbergen en **Wemmel** vormen een overgangsgebied tussen het semi-landelijke karakter van Merchtem en Meise enerzijds en het industriële karakter van de economische polen van Vilvoorde, Machelen en Zaventem anderzijds. Deze gemeenten springen er nauwelijks uit.

Vilvoorde, **Machelen** en **Zaventem**, de tewerkstellingsgemeenten, worden sterk gekenmerkt door de aanwezigheid van economische activiteiten. De bebouwde oppervlakte bestemd voor wonen is hier relatief beperkt: een aanzienlijk deel van de bebouwde ruimte dient voor economische activiteiten. De bruto toegevoegde waarde per inwoner ligt hier dan ook het hoogst. Ondanks de aanwezige economische activiteiten kampen de drie gemeenten met hoge werkloosheidsgraden en een eerder laag gemiddeld inkomen per aangifte. De vastgoedcijfers voor woonhuizen liggen er ook aan de lage kant. Deze gemeenten worden ook gekenmerkt door een grote bevolkingsgroei.

Kraainem en **Wezembeek-Oppeem** zijn faciliteitengemeenten met een hoge bebouwingsgraad in het oosten van de Vlaamse Rand. Ze behoren tot de gemeenten met de hoogste bevolkingsdichtheid en het hoogste aantal inwoners met een niet-Belgische nationaliteit. Het migratiesaldo ligt er dan weer laag. Ondanks de lage werkzaamheidsgraden is het gemiddelde inkomen per aangifte er hoog. Ook vinden we hier de hoogste woningprijzen. Deze gemeenten hebben ook het laagste aandeel moeders dat Nederlands praat met hun kinderen.

Tervuren, **Overijse** en **Hoeilaart** – de residentiële gemeenten – en **Sint-Genesius-Rode** en **Beersel** zijn gemeenten in het zuiden van de Vlaamse Rand met een relatief lage bevolkingsdichtheid. Ook de bevolkingsgroei is er eerder beperkt. Ze zijn ook relatief welvarend: de werkloosheidsgraden liggen er onder het gemiddelde voor de Vlaamse Rand en het gemiddelde inkomen per aangifte is er eerder hoog. De vastgoedprijzen liggen er over het algemeen ook aan de hoge kant. Het bovengemiddeld aandeel inwoners met een niet-Belgische nationaliteit in verschillende gemeenten is vooral toe te schrijven aan de aanwezigheid van expats.

Linkebeek en **Drogenbos** zijn kleine, dichtbevolkte faciliteitengemeenten. Beide gemeenten worden gekenmerkt door een hoge migratie-intensiteit en een hoge werkloosheidsgraad. Ook kennen ze het hoogste aandeel leerlingen dat les volgt in school van de Franstalige Gemeenschap. Verder hebben ze echter een verschillend profiel. Drogenbos kent een sterke bevolkingsgroei, een eerder laag gemiddeld inkomen per aangifte en een sterke economische activiteit. In Linkebeek groeit de bevolking amper, is het gemiddeld inkomen per aangifte eerder gemiddeld en is de woonfunctie vooral van belang.

Asse, **Dilbeek** en **Sint-Pieters-Leeuw** zijn gemeenten in het westen van de Vlaamse Rand die niet zo dichtbebouwd zijn. De werkzaamheidsgraad ligt er iets hoger dan gemiddeld, maar verder springt deze groep van gemeenten er amper uit.

Indicator	Bevolkings-groei (%)	Bevolkings-dichtheid (inwoners/km ²)	Inwoners met niet-Belgische nationaliteit (%)	Migratiesaldo (per 1.000 inwoners)	Migratie-intensiteit (per 1.000 inwoners)	Bruto toegevoegde waarde per inwoner (euro)	Werkzaamheidsgraad (%)	Werkloosheidsgraad (%)
Periode	2008-2018	2018	2018	2017	2017	2017	2016	2018
Drogenbos	14,4	2.245	22,5	24,2	166,0	74.240	70,0	7,5
Kraainem	4,7	2.343	31,0	0,1	127,5	16.316	56,3	6,7
Linkebeek	0,8	1.134	13,7	7,8	143,8	23.413	66,4	7,7
Sint-Genesius-Rode	1,5	804	17,5	2,2	131,2	21.337	67,7	5,4
Wemmel	9,6	1.863	14,4	11,8	152,5	26.498	71,2	7,5
Wezembeek-Oppem	3,6	2.043	24,1	-2,3	110,3	13.696	60,1	6,8
Periode	2008-2018	2018	2018	2017	2017	2017	2016	2018
Asse	11,5	656	12,1	5,4	119,3	54.045	73,4	6,3
Beersel	6,3	825	11,0	1,5	125,3	34.601	73,8	4,9
Dilbeek	7,0	1.023	10,0	10,0	118,3	34.912	73,4	5,9
Grimbergen	8,2	966	10,9	9,3	119,4	32.627	73,0	6,2
Hoeilaart	9,1	544	17,1	3,4	111,9	19.860	70,4	5,4
Machelen	19,0	1.341	13,8	14,9	135,3	205.780	69,8	8,2
Meise	3,8	546	7,1	11,6	120,6	25.508	74,4	5,0
Merchtem	7,8	442	5,7	9,4	112,2	20.917	77,3	4,6
Overijse	3,2	559	18,9	6,6	119,8	24.234	69,1	5,0
Sint-Pieters-Leeuw	9,4	837	15,3	6,5	116,9	24.957	72,5	6,1
Tervuren	6,1	663	25,0	15,6	106,4	13.764	65,3	4,9
Vilvoorde	14,2	2.040	14,8	3,8	120,9	63.348	70,6	8,7
Zaventem	14,6	1.219	22,4	8,4	127,2	131.474	66,9	7,1
Periode	2008-2018	2018	2018	2017	2017	2017	2016	2018
Vlaamse Rand	8,6	892	15,3	7,4	122,3	47.046	70,4	6,3
Vlaams Gewest	6,4	481	8,7	5,4	91,0	35.484	72,6	6,5

Indicator	Gemiddeld inkomen per aangifte (euro)	Leerlingen naar school Franse Gemeenschap (%)	Leerlingen uit Brussels H. Gew. naar Vl. Rand (aantal)	Moeders die Nederlands praten met hun kinderen (%)	Bebouwde oppervlakte (%)	Woongebied (% van bebouwde oppervlakte)	Mediaan prijs woonhuis (euro)	Financiële schuld per inwoner (euro)
Periode	2016	2017-2018	2017-2018	2017	2018	2018	2017	2017
Drogenbos	29.026	58,8	37	10,8	52,5	38,1	280.000	0
Kraainem	49.384	40,6	28	10,4	47,1	92,5	450.000	764
Linkebeek	39.685	60,9	30	8,1	30,8	90,8	352.110	878
Sint-Genesius-Rode	46.638	46,2	37	12,4	33,9	91,2	415.000	175
Wemmel	37.957	38,6	307	16,0	39,8	79,6	340.000	1.105
Wezembeek-Oppem	46.135	39,1	76	9,3	48,1	90,8	465.000	539
Periode	2016	2017-2018	2017-2018	2017	2018	2018	2017	2017
Asse	35.520	15,9	137	34,5	22,6	73,3	276.500	1.606
Beersel	39.337	27,4	90	33,3	30,9	76,7	310.000	354
Dilbeek	38.078	24,5	1.025	42,8	29,7	82,4	320.000	640
Grimbergen	37.834	22,0	121	36,0	24,6	74,2	300.000	1.109
Hoeilaart	43.182	23,0	9	44,2	23,3	92,4	340.000	1.520
Machelen	31.239	29,7	90	27,4	33,1	45,8	253.500	1.079
Meise	42.173	12,7	86	55,1	21,3	87,2	335.000	1.285
Merchtem	38.222	6,7	41	62,7	21,0	86,3	283.500	1.103
Overijse	45.819	24,1	19	36,1	32,9	88,9	377.500	1.123
Sint-Pieters-Leeuw	32.897	32,1	89	30,6	22,2	71,5	263.500	633
Tervuren	47.682	16,6	96	37,2	21,8	93,1	427.500	2.647
Vilvoorde	32.588	19,8	539	26,4	38,0	51,0	252.500	765
Zaventem	36.028	31,4	464	21,0	32,2	58,1	315.000	1.344
Periode	2016	2017-2018	2017-2018	2017	2018	2018	2017	2017
Vlaamse Rand	38.543	26,5	3.321	31,7	27,8	78,0	-	1.013
Vlaams Gewest	33.743	-	-	71,1	19,3	75,1	240.000	1.055

